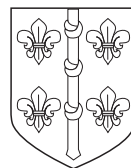

Tuuru
Sihtasutus Tuuru

 Hansapank
Head mõtted saavad alati teoks

Hiiumaa majandusülevaade 2005

Kärdla 2006

SISUKORD

I SAATEKS	3
II MAJANDUSHARUDE LÜHIÜLEVAADE	4
Majandusharude käivete koondtabel	
Lisandväärtused majandusharude kaupa	
Põllumajandus	
Kalandus	
Tööstus	
Ehitus	
Kaubandus	
Turism	
Transport	
Muud	
Investeeringud majandusharude kaupa	
III TÖÖHÕIVE	28
Keskmine palk majandusharude kaupa	
IV AVALIK SEKTOR	31
Avaliku sektori iseloomustus	
V PROGNOOSID JÄRGNEVATEKS AASTATEKS	33
Kavandatavad investeeringud ja töökohad	
Majanduskeskkonna baromeeter	
Huvitavad kommentaarid	
VI ANDMEID ESITANUD ETTEVÕTTED	35
VII HIIUMAA EDUKAD ETTEVÕTTED 2005	38
VIII SÜNDMUSED 2005	39
IX KOKKUVÕTE	40

I SAATEKS

Käesolev raamat on hiidlaste jonnakuse ja isepäisuse hea näide. Raamat ilmub juba üheksandat korda vaatamata sellele, et ükski teine maakond sellist ülevaadet välja ei anna. Selle raamatu valmimisse on oma panuse andnud enamuse Hiiumaa ettevõtjatest, Hiiu Maavalitsus, SA Tuuru, Hiiumaa Ettevõtjate Liit, AS Hansapank ja paljud teised.

Hiiumaa Majandusülevaade kajastab selgelt piiritletud saarelises majandusruumis toimuvat seinast-seina, tuginedes ettevõtetelt kogutud, ESA, Äriregistrist ja muudest allikatest laekunud andmetele. Eraldi on käsitletud olulisi sündmusi ja suundumusi erinevates sektorites, käibeid ja lisandväärtusi, samuti on välja toodud keskmised palgad sektorite lõikes. Keskendume nii ettevõtete, kohalike omavalitsuste, kui riigiasutuste numbrilistele näitajatele, pakkudes konkurentsi Eesti Statistikaametile, kui ka pehmetele faktoritele, nagu sündmustele, trendidele ja mõjuritele erinevates majanduse harudes.

Usume, et ei liialda, kui väidame, et majandusülevaate esitlusest on saanud Hiiumaa ettevõtluse tähtsündmus ja et ülevaate vajalikkuses on veendunud enamik kohalikest ettevõtjatest. Et käesolev raamat on vaatamata hilisele valmimisele oodatud materjal uute sihtide seadmiseks, eelnevast kokkuvõtete tegemiseks ja vaatamiseks, kuidas naabril või konkurendil läheb.

Head lugemist!

Aare-Villu Kattel

Matti Lüsi

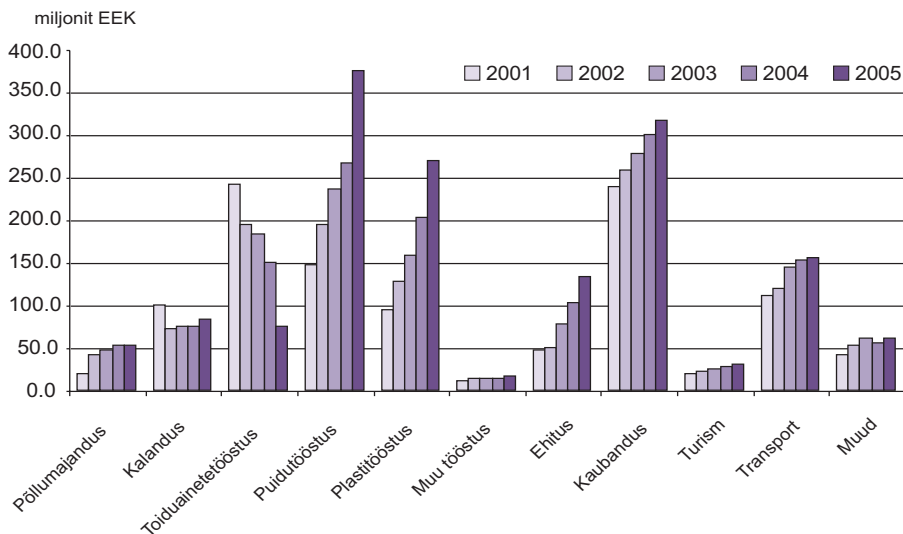
Elmo Harjak

II MAJANDUSHARUDE LÜHIÜLEVAADE

Käibed (milj. EEK)

Majandusharu	2001	2002	2003	2004	2005	kasv 04-05
Põllumajandus	20	43	49	54	52	-4%
Kalandus	100	73	76	76	82	8%
Tööstus kokku	494	530	594	635	737	16%
Toiduainetetööstus	241	195	184	149	76	-49%
Puidutööstus	147	195	237	268	376	40%
Plastitööstus	93	127	160	204	269	32%
Muu tööstus	12	13	13	15	16	8%
Ehitus	47	51	79	103	134	30%
Kaubandus	239	259	278	300	317	5%
Turism	18	22	25	29	31	8%
Transport	111	120	146	152	156	3%
Muud	42	53	60	56	62	12%
KOKKU	1070	1152	1307	1404	1571	12%

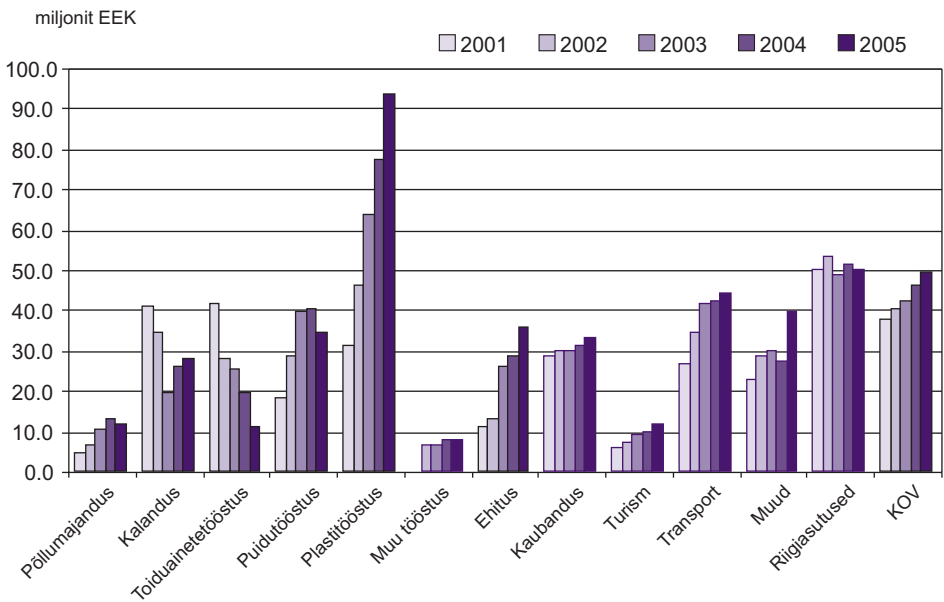
Majandusharude käibed aastate lõikes

Lisandväärtused (milj. EEK)

Majandusharu	2001	2002	2003	2004	2005	kasv 04-05
Põllumajandus	5	6	10	13	12	-8%
Kalandus	41	35	19	26	28	8%
Tööstus kokku	97	110	135	145	147	1%
Toiduainetetööstus	42	28	25	20	11	-42%
Puidutööstus	18	29	40	40	35	-14%
Plastitööstus	31	46	64	77	94	21%
Muu tööstus	5	6	7	8	8	-5%
Ehitus	11	13	26	29	36	24%
Kaubandus	28	30	30	31	33	8%
Turism	6	7	9	9	12	20%
Transport	27	34	42	42	44	6%
Muud	23	29	30	27	40	46%
Riigiasutused	50	53	49	51	50	-2%
Kohalikud omavalitsused	37	40	43	46	50	7%
KOKKU	324	356	393	420	451	13%

Majandusharude lisandväärtused aastate lõikes

PÕLLUMAJANDUS

Sektoris esindatud	taimekasvatus, piimatootmine, lihалоома- ja seakasvatus
Netokäive	51,6 miljonit krooni, ↓ 4%
Töökohti	79, ↑ 0%
Lisandväärtus	11,8 miljonit krooni, ↓ 8%
Investeeringud	8,6 miljonit krooni
Suurim investeering:	Ari Kaup OÜ seadmete soetamine ja sõnnikuhoidla ehitus summas 3,3 miljonit krooni
Keskmine palk	5 083 krooni

Hiiumaa põllumajanduse lipulaeva OÜ-t Ari Kaup (andis sektori käibest 61%), tabas ettevõtjast sõltumata oluline tagasilöök. Peale ajalehes Hiiu Leht ilmunud lugu, kus väidetavalt sigade üleleol on laeva reisijatesalongis hingemattev hais, keeldus "reisijate huvidest" lähtuvalt Saaremaa Laevakompanii sigade ülevo. Alguses tavareisidega, lubades hiljem keelata sigade veo ka ohtlike veoste praamiga. Lahendusena pakkus Laevakompanii sigade vedu läbi Saaremaa. Vaatamata paljude osapoolte katsele leida sobiv lahendus sigade veoks otse mandrile, jäi see leidmata. Selles olukorras otsustas Ari Kaup seakasvatuse peatada. Põrsaid enam sisse ei toodud ning loogilise jätkuna oligi ühel päeval sigala, kus keskmisena oli ca 5000 siga, tühi.

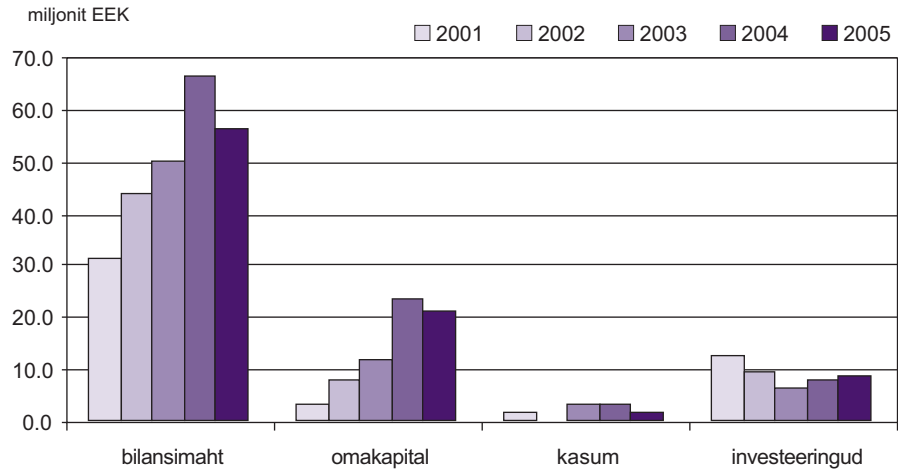
Kiirelt jätkas kasvu lihavediste ja lammaste arv, absoluutnumbrid on siiski veel suhteliselt tagasihoidlikud- põhiliselt tegeletakse põhikarja loomisega. Hindame seda suunda saarel üheks perspektiivsemaks, nõudlus kvaliteetse liha järele kasvab. Öko- või maheliha tootmisest võiks saada midagi sarnast plastisektorile. Viimasest on saanud märksõna, mis tihti peale meenub mandriinimestele kui rääkida nendega Hiiumaast. Suurim takistus lihakasvatusele on kallis ja keeruline turustamine. Saarel oma lihatööstust ei ole, loomi veetakse parasjagu sinna kust saab hetkel kõrgemat hinda. Palju raha kulub transpordile, elusloomade vedu praamiga mandrile on aeganõudev ja kallis. Pikk teekond põhjustab loomadele stressi, mis mõjub negatiivselt liha kvaliteedile. Lisaks kaotavad loomad pikal teekonnal eluskaalu. Loomade realiseerimine lihakombinaati, mis hetkel maksab paremat hinda ei luba luua oma Hiiu saare maheliha kaubamärki, mis võimaldaks karjakasvatajatel suuremat tulu teenida.

Põllumajanduse tulevikuväljavaated hindame üldiselt headeks. Täna seaks teame, et Ari Kaup taaskäivitas oma sigala ja plaanib toodangu realisatsiooni alustada 2006 aasta lõpus. Lihалоомаkasvatuse positiivne trend peaks jätkuma, eeldusel ei toimu ebasoodsaid muudatusi põllumajandustoetuste osas rohumaaadele. Aasta lõpus puhkes terav vaidlus PRIA ja Lääne-Eesti (s.h Hiiumaa põllumeeste) vahel.

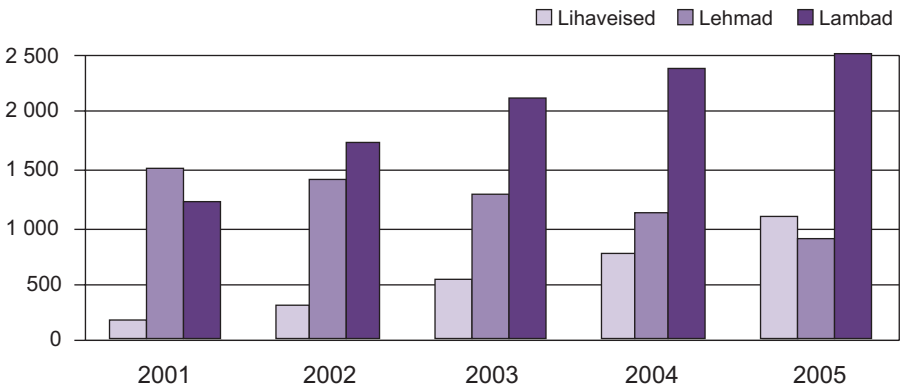
PRIA süüdistab põllumehi toetuste taotlemisel maadele, mida ei saa lugeda põllumajandusmaaks, peamiselt liigse arvu puude ja põõsaste tõttu hektaril. Samas ei ole võimalik ühe puuga mõõta saarte (ranna)karjamaid Kesk-Eesti rohumaadega.

Kriitilise piirini tundub olevat jõudnud piimakarja kasvatus. Aasta aastalt on lehmade arv vähenenud, piimatoodang on küll püsinud enamvähem ühel tasemel, kuid tõenäoliselt läheb suur osa saavutatud efektiivsuse tõusust kasvavate kulude s.h transpordikulude katteks. Ilmselt selgub lähiaastatel, kas piirakarjakasvatus saarel hääbub või on siia tulnud tegijaid juurde ja mahud hakkavad kasvama.

Põllumajandusettevõtete näitajad

Lihaveiste, lehmade ja lammaste arv

KALANDUS

Sektoris esindatud: rannakalandus, kaugpüük ja kalakasvatus

Netoäive: 82 miljonit krooni, ↑ 8%

Töökohti: 191, ↓ 8%

Lisandväärtus: 27,9 miljonit krooni, ↑ 7%

Investeeringud: 7,3 miljonit krooni

Suurim investeering: Dagomar AS sadamarajatiste parendamise summas
2,2 miljonit krooni

Keskmine palk: 6 560 krooni

Hiiumaa kalandusel on kaks nägu: tööstuslik kalapüük Läänemeres (räim, kilu ja tursk) ja rannakalandus. Tööstuslikku kalapüüki piirab räime, kilu ja tursa arvukuse vähenemine ja sellest lähtuvalt on püügikvoote Läänemeres aasta aastalt vähendatud. Rannakalandus teeb jätkuvalt vähikäiku. Vähenenud kalavarud, millele koos kaluritega aitasid kaasa hülged ja kormoranid, ei paku tänapäevases mõttes tööd ja leiba – rannakalandusest on saanud hobi või kõrvaltegevus.

Kalanduse aluseks on kontrollitud, kuid jätkuvalt vähenev Eesti püügikvoot, mille püügiõigust jagatakse viimase kolme aasta keskmise väljapüügi alusel kalandusettevõtete vahel. 21% Eesti Läänemere kilu ja räimekvoodi ja 10% tursakvoodi püügiõigusest kuulub aktsiaseltsile Dagomar. OÜ Dorado Kalapüük on keskendunud tursapüügile, talle kuulub 15% Eesti Läänemere tursakvoodi püügiõigusest. Teiste Hiiumaaga seotud ettevõtete püügiõigused on oluliselt väiksemad.

2005. aasta kandis Dagotar kalatehase pankroti pitserit, koos kalatehase tegevuse lõpetamisega kadus kalapüüdjalatel suur osa turust ja aktsiaselts Dagomar pidi leidma kiiresti oma kalale uue turu. See leiti ennekõike teiste Eesti kalatöötajate ja Rootsi kalajahu tootjate näol.

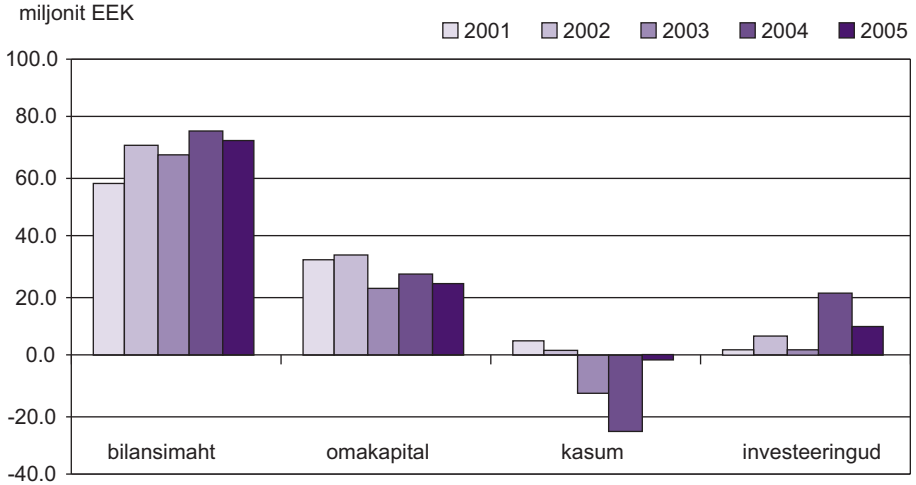
2005. toimusid ulatuslikud ümberkorraldused kalalaevastikus. AS Dagomar taotles laevastiku rekonstrueerimiseks toetust Riikliku Arengukava meetmest 3.10 „Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine“. Toetusega ehitati ümber 6 MRTK tüüpi laeva. Lisaks neile laevadele müüdi 5 MRTK tüüpi traalerit Venemaale. Viimase tehingu eesmärgiks oli finantseerida moodsa kalapüügi-aluse ostu 2006. aasta alguses.

Kui 2005. aasta alguses oli Eesti ja Hiiumaa kalalaevastiku püügivõimsus oluliselt suurem püüda lubatud kala kogusest, siis aasta lõpuks oli tasakaal laevastiku püügivõimsuse ja Eesti püügikvoodi vahel taastunud.

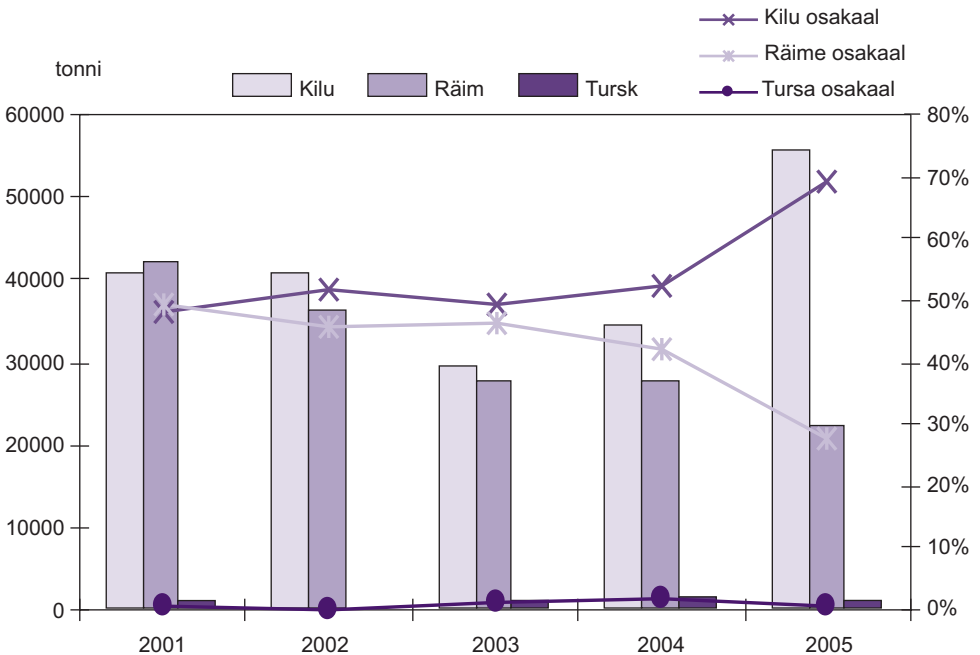
2005. aastal andis kalanduses esmakordselt tunda tööjõunappus. Viimasest tingituna juurutas aktsiaselts Dagotar uue töötajate motiveerimissüsteemi.

Kalandusettevõtete näitajad

Kalapüük Läänemeres

TÖÖSTUS

Sektoris esindatud: toiduainetetööstus, puidutööstus, plastitööstus, tekstiilitööstus, metallitööstus

Netoäive: 737,3 miljonit krooni, ↑ 7%

Töökohti: 891 ↓ 21%

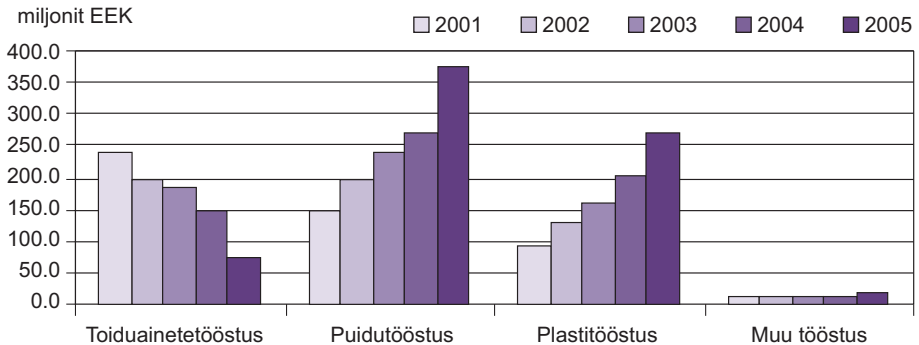
Lisandväärtus: 147,2 miljonit krooni, ↑ 1%

Investeeringud: 51,3 miljonit krooni

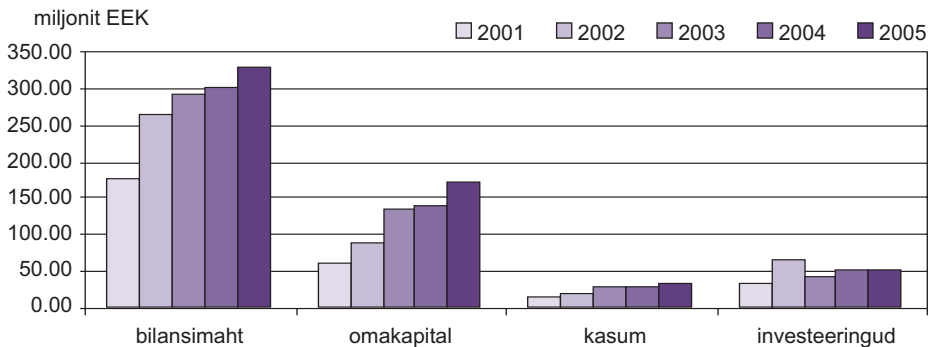
Keskmine palk: 6 013 krooni

Hiiumaa ei ole tavamõistes tööstuspiirkond, ometi on tööstusel väga oluline koht siinses majanduses. Nii annavad tööstusettevõtted majanduse kogukäibest 46,9 ja 32,6 % lisandväärtusest. Suuremaid tööstuse harusid – toiduainetetööstust, puidutööstust ja plastitööstust oleme käsitlenud eraldi, ülejäänud tööstusettevõtted oleme koondanud „muu tööstuse“ sektorisse.

Tööstuse käibed läbi viie aasta

Tööstuse ettevõtete näitajad läbi viie aasta

MUU TÖÖSTUS

Sektoris esindatud: Õmblustööstus, metallitööstus, filtrite tootmine

Netokäive: 15,7 miljonit krooni, ↑ 8%

Töökohti: 82 ↓ 20%

Lisandväärtus: 7,6 miljonit krooni, ↓ 5%

Investeeringud: 0,4 miljonit krooni

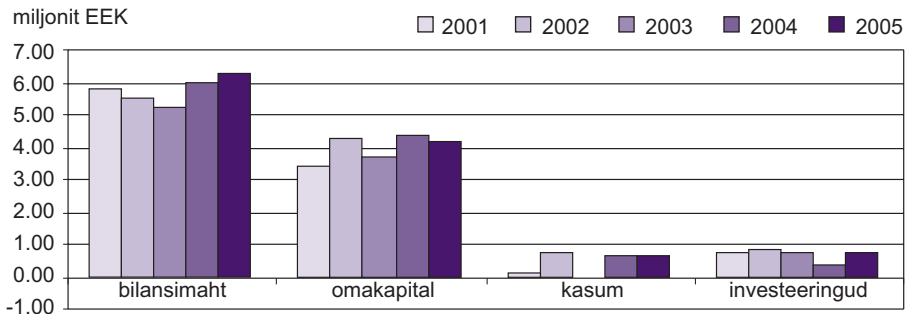
Keskmine palk: 3 366 krooni

Lisaks eelnevalt loetletud suurematele tööstuse harudele on Hiiumaal läbi aegade tegeldud ka näiteks õmblemise, filtrite valmistamisega, metalli töötlemisega, kuid kuna eraldivõetult on tegemist väikesemahuliste ettevõtmistega, siis oleme kajastanud kõiki neid ettevõtteid käesoleva majandusharu „muu tööstus“ all.

Õmblustööstus on koondunud Läänemaa ettevõttesse Lade AS, mis omab tootmistehhi Kärdlas, kus toodetakse peamiselt päästeveste. Hiidlaste omanduses olnud ettevõtted, nagu Alpeta ja Goldstyle on allhanke õmblustööde tegemise, kui ebarentaabli tegevuse lõpetanud. Lade AS on aste kõrgemal, kui olid endised ettevõtted ja valmistab lõpptoodangut. Samas on õmblustööstuses tööjõu osakaal kuludes kõrge ja seoses Eesti palgataseme tõusuga on suur osa selle sektori tootmisest kolinud madalamate tööjõukuludega Aasia maadesse. Ometi on tööandjana tegemist meie jaoks olulise ettevõttega, mis annab tööd 25 hiidlasele.

Metalli töötlemise vallas oli kunagi igal suuremal majandil oma metallitöökoda. Koos majanditega on lõpetanud eksistentsi ka töökojad, kuna ükski nende reorganiseerimise käigus tekkinud äriühingutest ei suutnud metallitöötlemises tasuvat äri näha. Nii juhtus, et praegune edukam metallitöötaja Faasion Metall tekkis hoopis päris tühja koha peale. Hakati peale Faasioni ehitusmaterjalide kaupluse jaoks valtsplekitoodete valmistamisega, millest on tänaseks saanud mistahes metallitöoga hakkama saav ettevõte. Tundub, et Faasion Metall on suutnud metallitöötlemisest äri teha ja selle äri hästi käima panna.

Muu tööstuse ettevõtete näitajad

TOIDUAINETETÖÖSTUS

Sektoris esindatud: kalatööstus, kala vahendus, pagaritööstus, kulinaariatoodete valmistamine

Netoäive: 75,9 miljonit krooni, ↓ 49%

Töökohti: 154 ↓ 60%

Lisandväärtus: 11,3 miljonit krooni, ↓ 42%

Investeeringud: 4,3 miljonit krooni

Keskmine palk: 5 176 krooni

Hiiumaa toiduainetetööstuse endisest hiilgusest on vähe alles. Omal ajal kogu Hiiumaa majanduse suuna määranud Hiiu Kaluri kontserni mõlemad kalatööstused Kõrgessaares ja Lehtmas on pärast pankrotti omanikku vahetanud. Kui kunagi andis kalatööstus umbes neljandiku kogu majanduse käibest, siis nüüdseks on kalatööstuse osakaal oluliselt vähenenud.

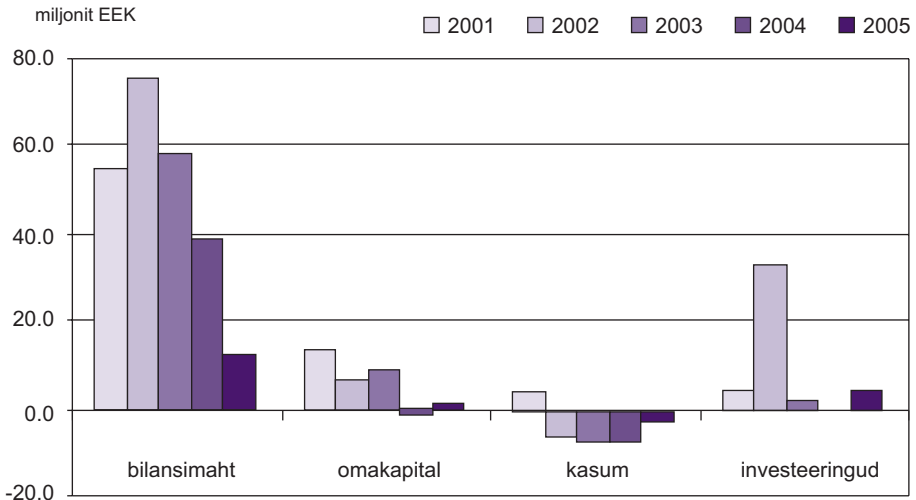
Kalatööstuses oli 2005 suurte muutuste ja lootuste aasta. Tootmist alustas Dagotari pankroti järgselt ettevõtte tervikvara omandanud Hiiu Kalatööstuse OÜ. Tehase taaskäivitamine ei läinud lihtsalt, kuna tööstuse käivitamisele eelnes peaaegu pooleaastane seisak. Paljud endised töötajad olid selle ajaga leidnud endale uue töökoha ja inimeste leidmine selle raske töö peale ei olnud sugugi lihtne. Sügiseks oli siiski palgatud sadakond töötajat ja lootus tööstuse kasumisse jõudmiseks oli realiseerumas. Siis aga tekkisid probleemid Ukraina ja Venemaa turgudel toodangu realiseerimisega, mis viis 2006. aasta alguses uuesti tehase seiskumiseni.

2005. aasta oli veel ühe uue kalatööstuse sünni aasta – Kala-Antti tootmishooned ostis OÜ Berkam, et alustada kalatoodete valmistamist Skandinaavia turule. Usume, et meist kõrgema elatustasemega riikide turule toodangu valmistamine on suurema perspektiiviga, kui Ukraina või Venemaa turu sihtimine. Seetõttu näeme Berkamis Hiiumaa kalatööstuse traditsioonide edukat jätkajat ja edasikandjat.

Hiiu Pagar ja Hiiu Köök on Hiiumaa Tarbijate Ühistu kaubamärgid ja tööstuste toodang on suunatud peamiselt kohalikule Hiiumaa turule. Kui kulinaarsete valmistoote maht kasvab (käibe kasv 19%), siis leiva ja saia tootmismahude trend on kahanev. Üldiselt on väikestel pagaritööstustel väga raske tihenevas konkurentsisis läbi lüüa, Hiiu Pagaril on siiski mitu eelist, et edukalt majandada. Enamus pagaritööstuse toodangust realiseeritakse läbi HTÜ ja ETK kauplustevõrgu, mis hoiab kokku turustuskulusid. Lisaks on geograafilise eripära tõttu õige saia-leiba pigem Hiiumaal toota, kui sisse vedada.

On saanud selgeks, et omaaegses mahus kalatöötlemist Hiiumaal ilmselt enam olema ei saa. Enamus töötajatest on sobiva rakenduse leidnud kas Hiiumaal või väljaspool saart – praeguses tööjõupuuduses ei olnud see väga keeruline ülesanne. Võib-olla ongi hea, et niimoodi läks - idaturule odava toodangu valmistamine ei oleks pikas perspektiivis nagunii eriti kandev äriidee olnud. Pigem oleks tagantjärei tarkusena juba 1997. aastal pidanud mõtlema toodangu sortimendi muutmisele ja uute turgude otsimisele. Arvame, et kalatööstus võib ka ilma Venemaa turuta elada ja areneda. Küsimus on tootmismahutades ja uues sihtturus. Täna on Hiiumaal veel olemas kalatöötlemise spetsialistid ja tootmishooned. Loodetavasti näitab selle potentsiaali paremat rakendamist OÜ Berkam. Hiiu Köök ja Hiiu Pagar on leidmas oma nišši. Usutavasti hiiumaine kaubamärk müüb juba iseenesest paremini, kui siia lisada veel ökoloogiliselt puhas tootmine, siis on edu tõenäosus päris suur.

Toiduainetetööstuse ettevõtete näitajad

PUIDUTÖÖSTUS

Sektoris esindatud: Puidust toodete valmistajad, puidu töötlemine ja metsavarumine

Netokäive: 376,2 miljonit krooni, ↑ 40%

Töökohti: 212 ↑ 8%

Lisandväärtus: 34,7 miljonit krooni, ↓ 14%

Investeeringud: 18,9 miljonit krooni

Suurim investeering: HM Puidukaubandus OÜ turismi ja kinnisvara arendusse 4,3 miljonit krooni ja metsaveotehnika uuendamisse 2,7 miljonit krooni

Keskmine palk: 5 678 krooni

Hiiumaal oli Maakatastri andmetel, seisuga 01.01.2005, metsamaad kokku 59 978 ha, millest 31 202 ha oli erametsamaa, 51 ha munitsipaal metsamaa ja 28 725 ha riigimetsamaa. Riigimetsa Majandamise Keskuse Kärddla ja Putkaste metskond majandavad kokku 22 556ha (78,5%). Hiiumaa suurimad erametsaomanikud olid OÜ Traperii (3500 ha), AS Hiiumaa Erametskond (2000 ha) ja AS Belaisa (846 ha). Kolme suurima erametsaomaniku metsamaa moodustas kokku viiendiku eraomanike valduses olevatest metsamaadest.

Jaanuaritorm tekitas Rootsis ulatuslikke metsakahjustusi, kahjustuste ulatus Eestis ja Hiiumaal jäi tagasihoidlikuks. Tuulemurdude likvideerimine Rootsis oli töömahukas ja pakkus tööd metsatöölilistele ja tehnikale teistest riikidest sh Eestist. Täiendav puidu pakkumine maailmaturul tõi kaasa metsamaterjali hindade üldise languse.

Metsamaterjali hindade langusest tulenevalt vähenesid raiemahud Hiiumaal. 2004. aastal raius Riigimetsa Majandamise Keskus Hiiumaal 46 064 tm ja metsateatiste põhjal kavandati erametsamaadel raiet 164 860 tm ulatuses. 2005. aastal olid need arvud vastavalt RMK 38 872 tm (-16%) ja kavandatud raie erametsamaadel raieteatiste alusel 56 309 tm (-66%).

Raiemahtude vähenemisest tulenevat negatiivset trendi vähendas osaihing HM Puidukaubandus, kes mõistes Rootsi täiendavat tööjõu ja metsatehnika vajadust, saavutas tööjõudu ja metsatehnikat Rootsi vahendades märkimisväärse käibe ja kasumi kasvu.

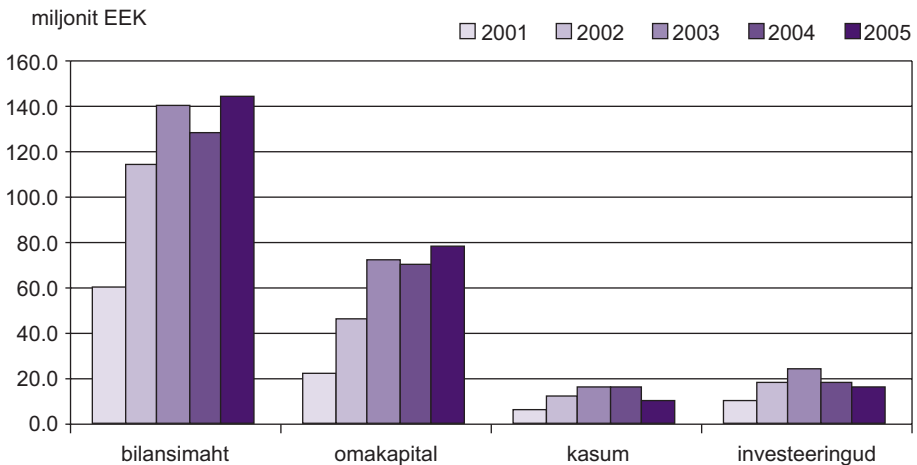
Hiiumaa puidutöötajate majandusnäitajad jäid tagasihoidlikuks, stabiilset kasvu näitas OÜ Vesset.

Järgneva aasta puidutööstuse majandusnäitajaid mõjutab kindlasti märkimisväärne nõudluse kasv töökäte järele ja tööjõu kallinemine ehituses, mis paratamatult tingib

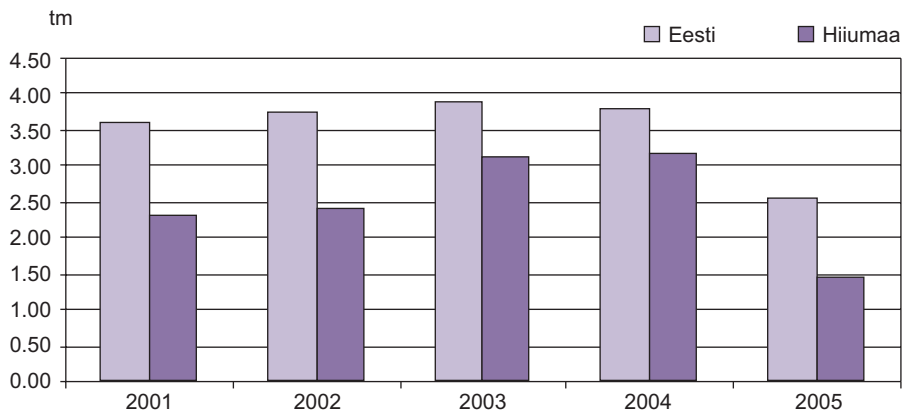
puidutööstus-ettevõtete palgakorralduse ülevaatamise ning vajaduse muuta töökorraldus ettevõtetes efektiivsemaks.

2006. aastalt ootame raiemahtude mõõdukat kasvu ja koos sellega valdkonna ettevõtete kasvavaid investeeringuid uute tehnoloogiate juurutamiseks sh. töötajate koolitamiseks.

Puidutööstuse ettevõtete näitajad

Raiemaht metsamaa ha kohta

PLASTITÖÖSTUS

Sektoris esindatud: plastist ja kilest toodete valmistamine, toodete koostamine

Netokäive: 269,4 miljonit krooni, ↑ 32%

Töökohti: 443 ↑ 5%

Lisandväärtus: 93,6 miljonit krooni, ↑ 21%

Investeeringud: 29,8 miljonit krooni

Suurim investeering: Dagoplast AS seadmepargi uuendamisse ja uute büroorumide väljaehitamisse summas 7,2 miljonit krooni

Keskmine palk: 6 952 krooni

Hiiumaa plastitööstuse juured asuvad paarikümne aasta tagustes kolhooside ja ettevõtete abitootmistes. Kehv põllumaa ja napid saagid sundisid kolhooside ja ettevõtete juhte otsima uusi ellujäämise võimalusi. Mingil põhjusel sattus Hiiumaal maapiirkonna jaoks tavapäraste abitootmise (karusloomakasvatus, mineraalvee villimine) sekka suveniiriide tootmine, plasti survevalu ja elektroonika.

Aastaid hiljem, Eesti iseseisvumise järel, kulusid omandatud kogemused ja oskused ning olemasolevad kontaktid ära abitootmiste kujundamisel iseseisvateks ettevõteteks ja uute ettevõtete rajamisel – hea eeskuju kutsus järgima ja Hiiumaale investeerima.

Hiiumaa plastiettevõtted on silma jäänud Eesti poliitikutele, majandusteadlastele ja ajakirjanikele ning ettevõtjatele. Plastiettevõtete omavaheline koostöö ja plastitöötajate koolitamine Suuremõisa tehnikumis on andnud põhjuse rääkida plastiettevõtete klastrist Hiiumaal.

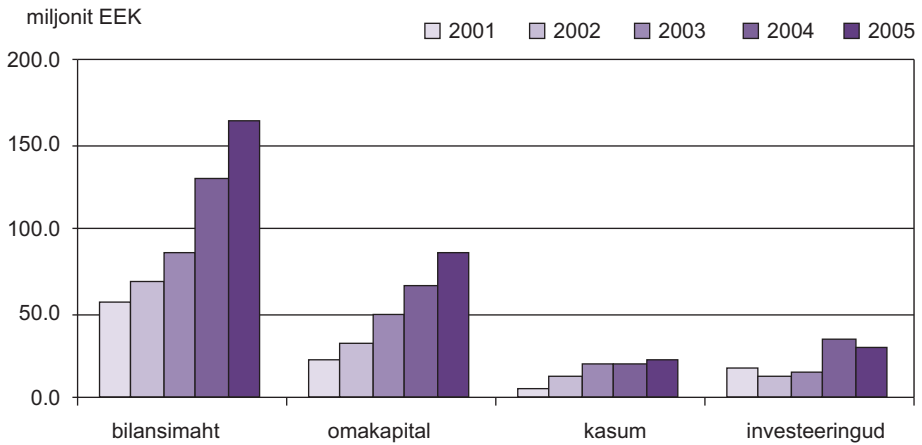
2005. aastal näitavad Hiiumaa plastiettevõtjad endiselt häid majandustulemusi, investeeritakse jätkuvalt tootmise laiendamisse. Plastiettevõtted on hoolimata toiduainetööstuse lagunemisest aidanud hiidlasel jätkuvalt toime tulla.

Tugevnev üleilmne konkurents, Iraan (materjal ja tööjõud) ja Hiina (tööjõud ja üha enam tehnoloogia) sunnivad Hiiumaa plastiettevõteteid jätkuvalt ja üha rohkem investeerima tootearendusse, tehnoloogiasse ja materjalidesse.

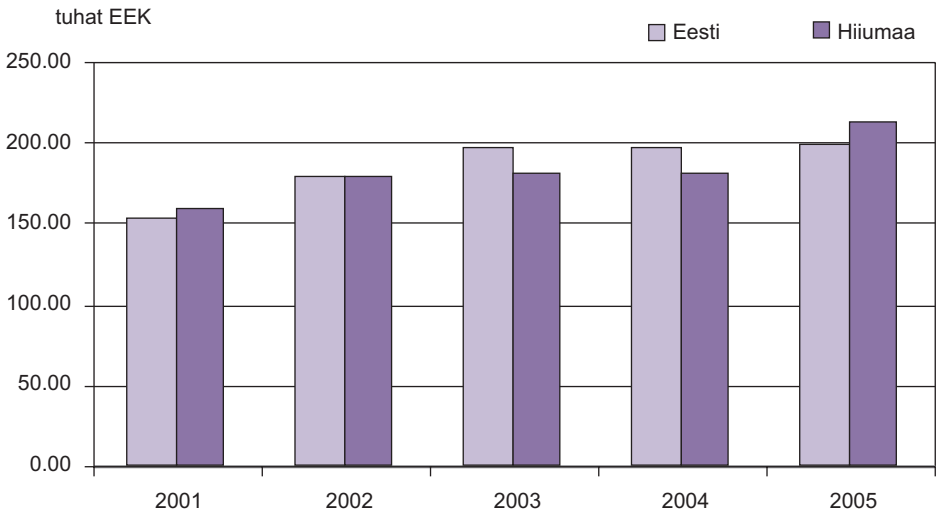
Järgnevatel aastatel ootame Hiiumaa plastiettevõtetele jätkuvalt häid majandusnäitajaid ja koostöö laienemist: ühisturunduses, töötajate koolitamisel, uute materjalide ja tehnoloogiate juurutamisel ning uute ettevõtete asutamisel.

Plastitööstuse ettevõtete näitajad

Plastitööstuse ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta

EHITUS

Sektoris esindatud: üldehitus, teede ehitus, san-tehnilised tööd, elektritööd, maaparandustööd, projekteerimine

Netokäive: 103 miljonit krooni, ↑ 30%

Töökohti: 223 ↑ 2%

Lisandväärtus: 35,9 miljonit krooni, ↑ 24%

Investeeringud: 9,5 miljonit krooni

Suurim investeering: Hiiu Teed OÜ tehnikapargi täiendamisse
4,9 miljonit krooni

Keskmine palk: 6 431 krooni

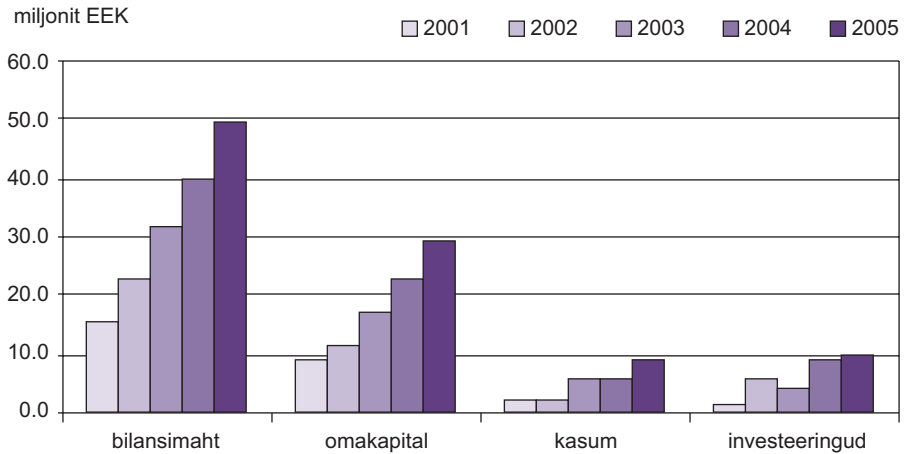
Teist aastat järjest näitas sektor 30% käibekasvu. Suurim sektori esindaja OÜ Hiiu Teed (annab sektori käibest 42% ning lisandväärtusest 41%), kasvatas käivet koguni 51%. Suuruselt (käibelt) teine sektori esindaja jääb suurimale alla rohkem kui 2,5 korda, samas saab Hiiu Teed suure osa oma käibest mandril tehtavatest töödest. Vaid veel mõni üksik sektori ca 20 firmast käib regulaarselt mandril või välismaal töid tegemas.

Ehitusettevõtted on enamuses pikaajalise ajalooga ja viimasel ajal uusi firmasid turule lisandunud ei ole. Kui Hiiu Teede suurt kasvu mitte arvestada, saame sektori aastaseks kasvaks 17%, mis iseenesest on korralik tulemus. Siiski tundub nõudlus suurem olevat ehk kasv võiks suurem olla. Ühe peamise probleemina leidis ehitusfirmade poolt äramärkimist kvalifitseeritud tööjõu puudus. See ongi ilmselt põhjus, mis ei luba kiiremini kasvada olemasolevatel firmadel ja miks ei ole juurde tekkinud uusi.

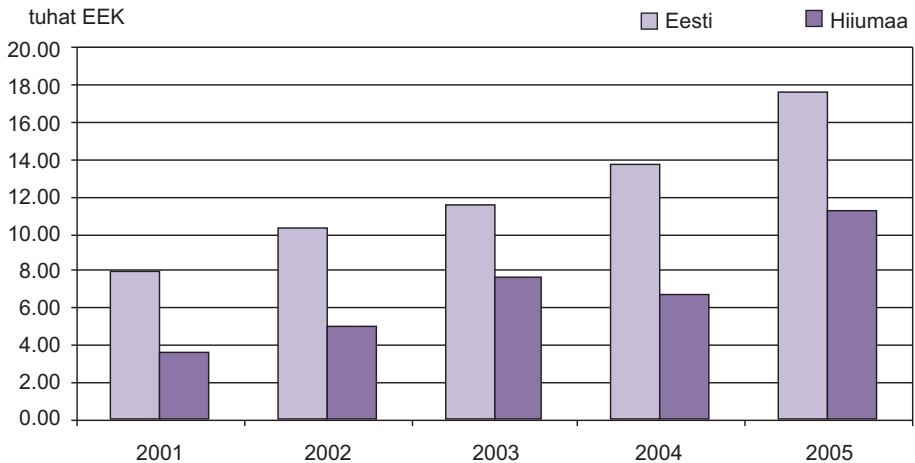
Suur nõudlus on viinud olukorrani, kus tellijatel on raske leida väiksematele töödele, mis veel mõned aastad tagasi olid vägagi huvipakkuvad teostajat. Mitte, et firmad oleks heast konjunktuurist ära rikutud, pigem on juba kokku lepitud tööde järjekord väga pikk, samas ei anna tihtipeale väiksemate töödega (katus või torud hakkasid läbi jooksuma) pikalt oodata. Siin peaks olema võimalus hakkajate üksikettevõtjate tekkele.

Prognoosime avaliku sektori ja eramuehituse kasvu, loodame kasvu äri ja tootmispindade ehituses kuna vabu tootmiseks sobivaid pindu enam väga ei ole. Ilmselt näeme saarel üha rohkem ehitusfirmasid mandrilt. Surve palkade kasvule seoses välismaa tööturu avanemisega on suur. Kes on otsustanud ehitada omale maja või suvila, või peab põhjaliku remondi ette võtma, peaks seda tegema pigem varem kui hiljem. Mida aasta edasi seda kallim tuleb ehitise ruutmeeter- ennekõike kasvavate tööjõukulude tõttu.

Ehitusettevõtete näitajad

Ehitustööde maht elaniku kohta

KAUBANDUS

Sektoris esindatud: Jaekaubandus ja teenindus

Netokäive: : 316,7 miljonit krooni, ↑ 6%

Töökohti: 292 ↓ 4%

Lisandväärtus: 33,4 miljonit krooni, ↑ 8%

Investeeringud: 3,1 miljonit krooni

Suurim investeering: Hiiumaa Tarbijate Ühistu Kärkla Konsumi renoveerimine ja teise poebussi soetamine kokku summas 3,4 miljonit krooni

Keskmine palk: 4 937 krooni

Aasta jooksul jätkus Hiiumaa kaubanduse kontsentreerumine. Esmatarbe- ja toidukaupade müügi suurt turuosa omav Hiiumaa Tarbijate Ühistu (HTÜ) kasvatas taas oma turuosa. Teravas konkurentsivõitluses pidi oma kaupluste ukсед sulgema Niiluse Kaubanduse OÜ. Veebruaris sulges firma oma esmatarbe- ja toidukaupade poe Kärkla keskväljakul ning juulis Käina alevikus tegutsenud poe. Sellega lõpetas Niiluse Kaubanduse OÜ tegutsemise saare kaubanduses. Enamus nende suletud poodide käibest haaras suure tõenäosusega endale HTÜ. Kui sektori käive tervikuna kasvas 6%, siis Tarbijate Ühistu oma 15%. Kogu jaekaubanduse turust haarab HTÜ ca 35% ning toidukaubanduse turust ca 75%. Teistest täna saarel tegutsevatest kaupmeestest HTÜ-le (omab 8 kauplust üle saare ning kahte poebussi) väärilist konkurenti esmatarbe- ja toidukaupade müügil ei ole.

Väikeste poodide pidamine HTÜ-ga samas valdkonnas on tarbijate nõudlikkuse pideva tõusu ja marginaalide vähenemine tõttu muutunud väga raskeks. Niiluse Kaubanduse OÜ ei olnud esimene ega jää siin ilmselt ka viimaseks, kes peab alla andma. Vähenevate marginaalide tingimustes ei suuda väikesed poed investeerida, kaubavalikut ja paremaid töötajaid hoida, mille tulemusena kaotavad oma tänaseid kliente, rääkimata uute meelitamisest.

2004. aastal kuulda olnud Säästumarketi tulekust Hiiumaale 2005 aastal veel asja ei saanud. Ostjate seisukohast võttes oleks mõne ETK süsteemi välise kauplusekети tulek Hiiumaale igati tervitatav.

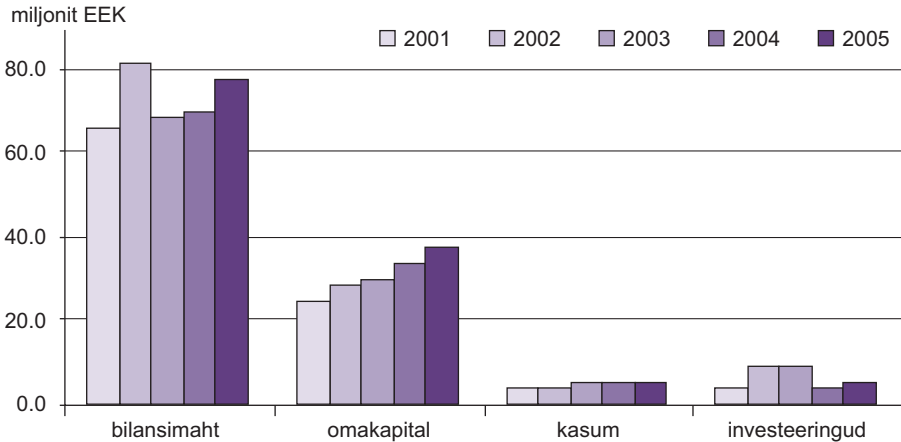
Tarbe- ja kestva kaupade müük ei suutnud ka tänava kasvu näidata, tammudes sisuliselt paigal. Ilmselt ei suuda kohalikud koduelektronika müüjad olla konkurents Tallinna suurte kauplustega. Koduelektronika ostu plaanitakse pikema ette, ostu pole vaja reeglina sooritada täna ja kohe. Nii jõutaksegi Tallinna elektroonikapoodi, kus valik laik laiem, hind tihti peale soodsam.

Sektori suurimat kasvu näitas ehitusmaterjalide müük, kasvades aastaga 20%. Enamus turust (ca 88%) siin on OÜ Faasion käes. Siiski on siin olukord erinev esmatarbe- ja toidukaupade turusituatsioonist. Toiduaineid pole võimalik pikalt

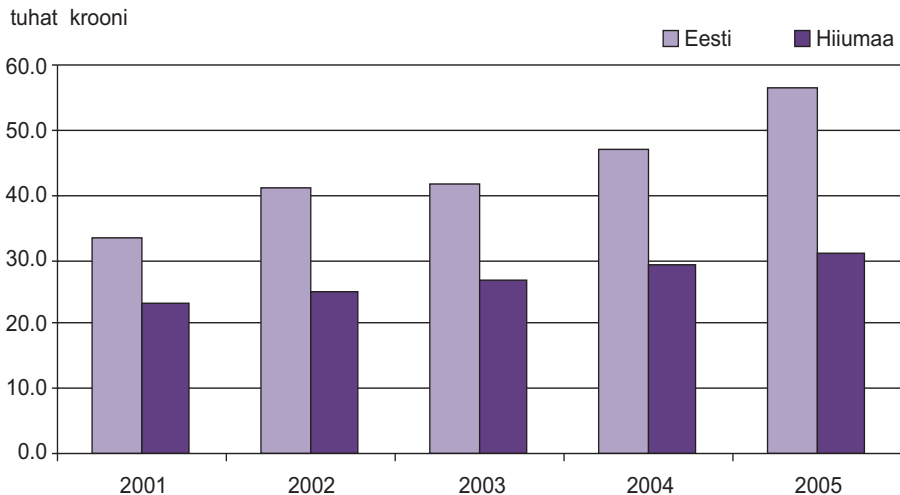
ette osta ja toidupoodi tuleb külastada enamuse päevi nädalas. Suuremaid ehitustöid plaanitakse pikemalt ette, tihtipeale võrreldakse kohaliku müüja hindu mandri müüjatega.

Müügi mahuga 20% (Eesti keskmine 16,6%) kasv peaks näitama, et Faasioni hinnad on igati konkurentsivõimelised mandri ehitusmaterjalide kauplustega. Seega peaks ehitusmaterjalide müügil olema reaalsem konkurentsituatsioon kui esmatarbe- ja toidukaupade müügil.

Kaubandusettevõtete näitajad

Jaekaubanduse käive elaniku kohta

TURISM

Sektoris esindatud: majutus, toitlustus

Netokäive: 30,9 miljonit krooni, ↑ 8%

Töökohti: 126 ↓ 15%

Lisandväärtus: 11,6 miljonit krooni, ↑ 20%

Investeeringud: 6,5 miljonit krooni

Suurim investeering: Orjaku Mõisakoha OÜ investeering uude Dagen Hausi külalistemajja summas 2,7 miljonit krooni

Keskmine palk: 3 677 krooni

Hiiumaa on hinnatud puhkusepaik nii eestlaste, kui Eesti külastajate hulgas. Turisti paelub ilmselt salapära, mis saare meretagust elu looritab. Praamisõit, mis meile tüütult pika rutiinina tundub on turisti jaoks tihti tore seiklus. Igatahes on Hiiumaa küllastajate arv aasta-aastalt kasvanud (2005 oli küllastajaid hinnanguliselt 140 000) ja meie turismiettevõtetel läheb hästi. Tekib uusi teenuseid, uusi majutus- ja toitlustuskohti.

Et turismi kasv toob kasu ka kohalikele omavalitsustele, on viimase aastaga investeeringud turismiga otseselt või kaudselt seotud infrastruktuuri kasvanud. Näidetena võib siinkohal ära tuua Sõru sadamakompleksi ehituse alustamist,, Kärdlasse jahisadama ehitamise protsessi aktiveerumist ning Kõrgessaare valla taotlust Tahkuna ja Ristna majakate küllastajatele avamiseks. Pühalepa vallas on alustatud arutelu, milline saab olema ühe Hiiumaa tuntuma turismiobjekti - Suuremõisa lossi - edasine rakendus.

Nagu juba eespool nimetatud, on kasvanud ka erasektori investeeringud erinevatesse turismiobjektidesse. Kärkla Keskväljakul avati Kärkla stiilsem restoran Nordtooder, Orjaku Mõisakoha OÜ asus ehitama uut suuremat külalistemaja, lisandus terve hulk väiksemaid ööbimiskohti erinevates piirkondades. Enamasti on suuremate objektide puhul kasutatud Euroopa Liidu erinevaid toetuskeeme, mis on tõmbekeskustest kaugel oluliselt kiirendanud turismi investeeringute tasuvusaega. Tõrvatilgana meepotis mõjus Löökesse hotelli raskused – tehtud investeeringud ei hakanud loodetud mahus tootma.

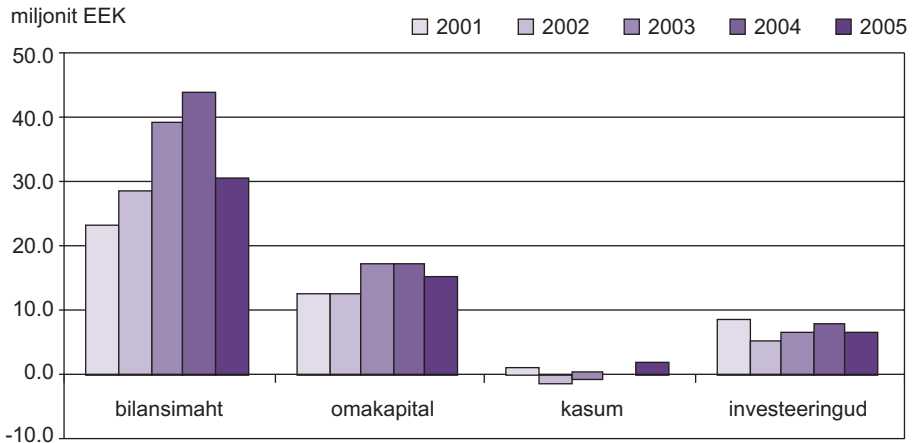
Turule on tulnud terve hulk turistile orienteeritud teenuste pakkujat: jalgrattarent Heltermaa sadamas, tünnisaun, paintball, bagirada, militaaratkad ja kajakimatkad laidudele.

Üha rohkem mõeldakse sellele, kuidas turist Hiiumaa üles leiaks. Sellele aitavad vaieldamatult kaasa siin korraldatud erinevatele sihtgruppidele korraldatud üritused. Nimetada võiks siinkohal juba traditsioonilisi üritusi - Hiiumaa Lastefestival, Palladium Cup, Päikeseloojangukontserdid, aga ka uusi huvitavaid üritusi - Hiiu Folk ja Beachfest.

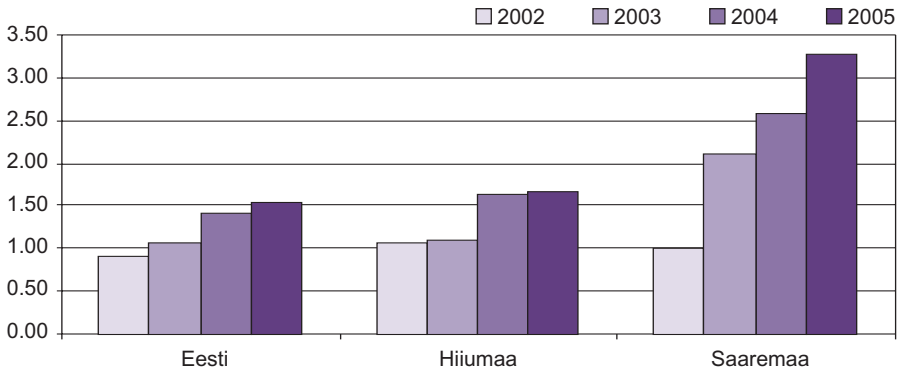
Kahjuks ei ole turismisektori suurt kasvu veel näha käibe ja lisandväärtuse kasvus. Aeg näitab, kas on tegemist musta käibe suure osakaaluga või jõuab kasv sektorisse lihtsalt väikese viivitusega. Samas ei tohi alahinnanata turistide osa kaubanduse käibe kasvus – suvel on käive kolm korda suurem, kui talvel.

Negatiivsena jäi meelde veel asjaolu, et üleriigilises meedias kajastatakse Hiiumaaga seotud uudistena peamiselt negatiivse alatooniga sõnumeid – praamid ei sõida, järjekorrad on pikad, Hiiu Kalur on pankrotis. See jätab inimestele suhteliselt negatiivse üldmulje ka Hiiumaast. Erinev on olukord naabersaarel Saaremaal, kus on pigem rohkem positiivse iseloomuga sõnumeid. Siin on vaja teadliku turundustegevust, et Hiiumaa mainet meedias parandada.

Turismiettevõtete näitajad

Majutatute arv elaniku kohta

TRANSPORT

Sektoris esindatud: maanteetransport, meretransport ja õhustransport

Netokäive: 156,3 miljonit krooni, ↑ 3%

Töökohti: 286, ↓ 1%

Lisandväärtus: 44,3 miljonit krooni, ↑ 6%

Investeeringud: 17,7 miljonit krooni

Suurim investeering: Klemet AS masinapargi uuendamine summas 8,0 miljonit krooni

Keskmine palk: 6 584 krooni

Iga piirkonna jaoks on kõikvõimalikud transpordiühendused väga olulised. Nii ka Hiiumaa jaoks. Enne teist ilmasõda olid Väinameres kurseerivad liinid enamuses Hiiumaa päritolu reeder Gustav Sergo käes, sõideti ka Tallinn-Stockholmi ja Tallinn-Helsingi liinil. Täna on saartega ühenduse pidamine saarlaste laevakompanii käes.

Hiiumaa transpordi ettevõtted tegelevad maanteetranspordiga. Nii reisijate kui kaupade veoga. Ka see on Hiiumaa jaoks tohutult oluline majandusharu, sest kuidas muidu saaks siin toodetud kaup mandrile ja kõikvõimalikud meile vajalikud kaubad saarele. Ilmselt on see sektor olnud oluline vaatamata riigikorrale, sest nii paljud hiidlased tegelevad sellega juba pikka aega. Nii on ka maanteetranspordi käive inimese kohta Hiiumaal pea kaks korda kõrgem, kui Eesti keskmine. See ei tähenda siiski ainult seda, et hiidlastel transporditeenust rohkem vaja oleks. Paljud Hiiumaa autod sõidavad erinevates maades üle Euroopa. See on lihtsalt olnud südamelähedane tegevusala ja äri, mida me siit saare pealt oleme ajada osanud ja koordineerida suutnud. Ühe arvamuse kohaselt on hiidlased tänu praamist sõltumisele harjunud kellaegadest rangelt kinni pidama ja on seetõttu hinnatud ja täpsed autojuhid.

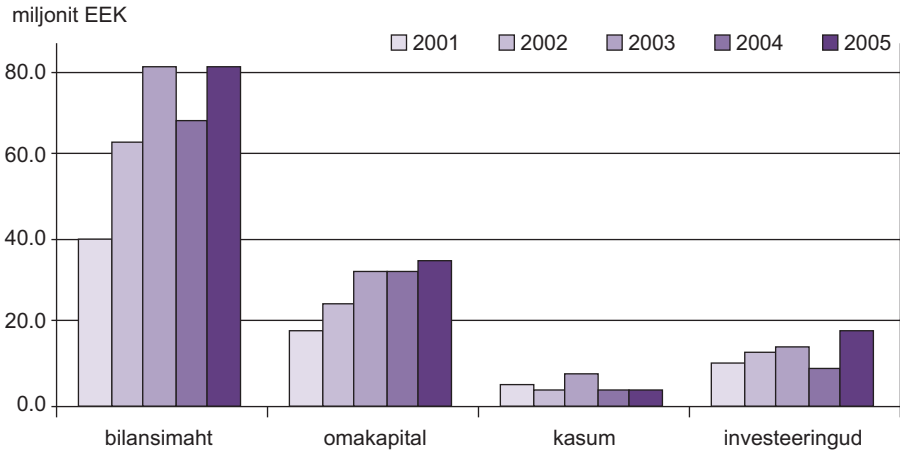
Hiiumaa reisijatevedu korraldanud Tiit Liinid OÜ vahetas omanikku ja kuulub nüüdsest GoBus Grupp. Eesti turg on sisuliselt jagatud Atko ja GO vahel. Emotsionaalselt on see hiidlaste jaoks kaotus – meil ei olegi enam „oma bussifirmat“, reaalselt annab see aga meile suurema võimaluse kvaliteetse ühistranspordi arenemiseks. Suured kontsernid lihtsalt suudavad efektiivsemalt majandada ja rohkem teenuse kvaliteeti investeerida, samuti on nad riigile kaalukamaks partneriks dotatsioonisummade läbirääkimistel.

Transpordiettevõtete majandusnäitajad on stabiilsed – käive kasvas 3%, lisandväärtus 6%. Ilmselt on käibe kasv tingitud peamiselt hindade tõusust, uusi tegijaid sektorisse juurde tulnud ei ole ja praeguste mahud on muutunud erinevalt – on nii korralike kasve, kui langusi. Ettevõtted on väga erineva suurusega, alates paarist veokist, lõpetades paarikümnega. Nii nagu igas äris sõltub siingi palju kliendisuhete kindlusest – head pikaajalised kliendid on valmis tihti ka rohkem maksma, et teenuse kvaliteedis kindel olla.

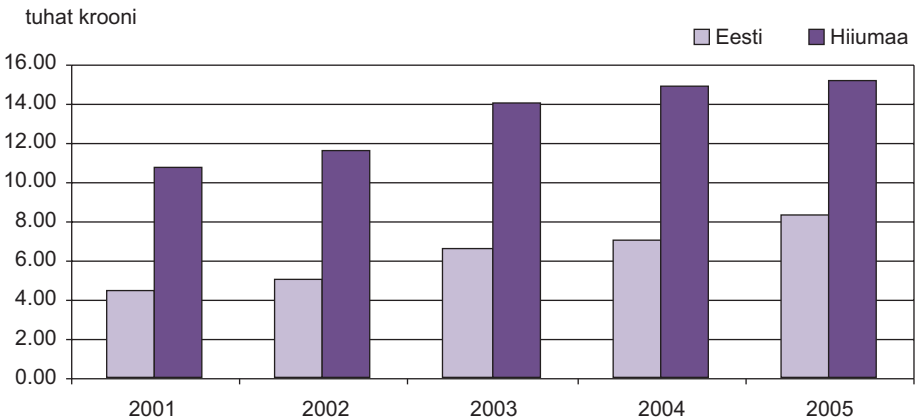

Järgnevatiks aastateks ootame transpordisektori mõningast korrastumist: suured saavad veelgi suuremaks, väikeste riskid on kõrgemad, tänu suurele sõltuvusele ühe auto rivist välja langemisest. Kõiki riske ei ole kindlasti võimalik ka kindlustada, ning seetõttu võivad väikesed kvaliteetse veeteenuse osutamisel hätta jääda. Kiire majanduskasvu tingimustes, kus veovõimsusi pigem napib, läheb transpordiettevõtetele suure tõenäosusega hästi.

Transpordiettevõtete näitajad

Maanteetranspordi käive elaniku kohta

MUUD

Sektoris esindatud: finatsvahendus, kindlustus, koolitus, energia müük, veevarustus, kommunaalteenused, tervishoiuteenused, turba kaevandamine jne

Netokäive: 62 miljonit krooni, ↑ 12%

Töökohti: 258, ↓ 10%

Lisandväärtus: 39,7 miljonit krooni, ↑ 46%

Investeeringud: 4,3 miljonit krooni

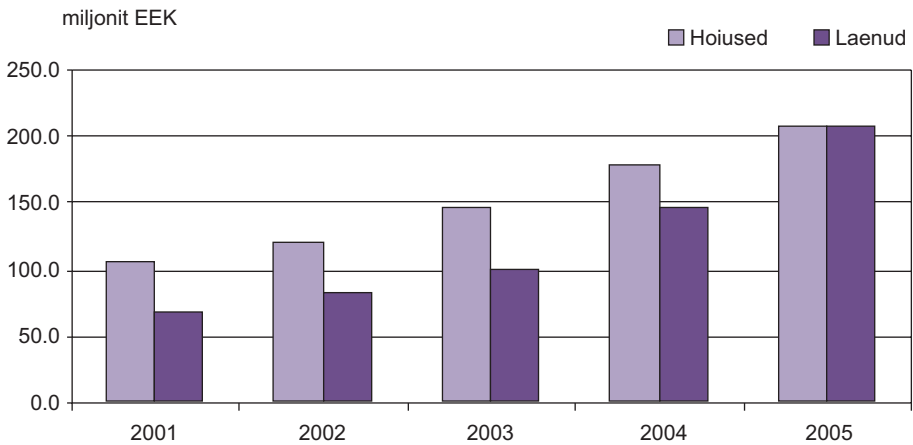
Keskmine palk: 6 686 krooni

Muud on sektor, kuhu oleme koondanud kõik need ettevõtted, mille tegevus ei mahtunud ühegi eelpool nimetatud sektori alla. Samas on nende maht piisavalt väike, et neid eraldi sektorina kajastada. Ettevõtted, mis sellesse sektorisse kuuluvad on väga erinevad ja ühiseid jooni ja suundumisi on välja tuua raske.

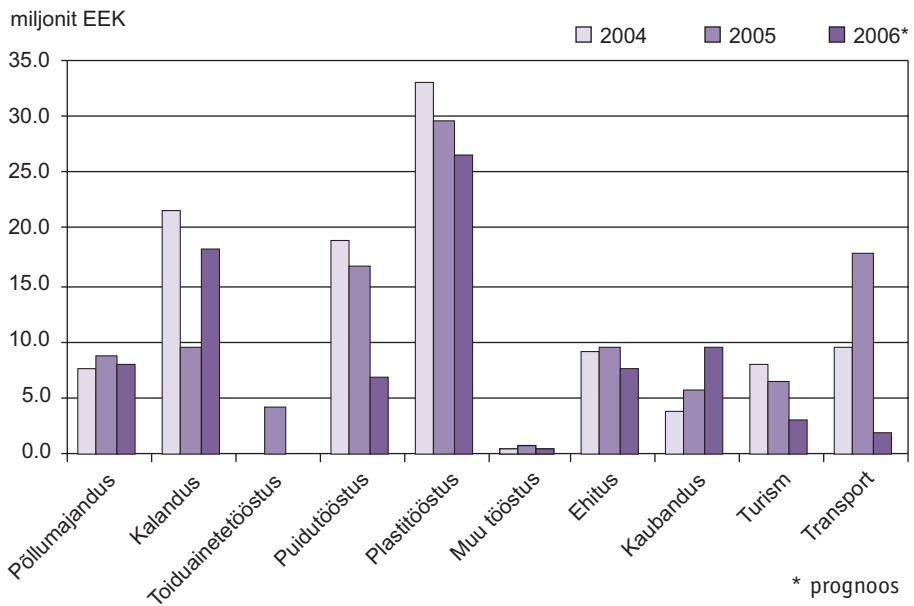
Hiiumaa panganduses olid samad trendid, mis Eestis. Hoiuste kasv oli aastaga ca 16%, jäädes maha kõikidest maakondadest ja Eesti keskmisest ning jõudes aasta lõpuks 206,5 miljoni kroonini. Laenude maht kasvas aastaga 42%. Laenude kasvu osas edestas Hiiumaa Harjumaad (ilma Tallinnata) ja Viljandimaad ning aasta lõpuks oli meie laenude maht 207,8 miljonit krooni. Esimest korda ajaloo jooksul ületasid Hiiumaale antud laenud siinseid hoiuseid.

Suurimat turuosa omab hoiuste osas Hansapank, kelle turuosa oli aasta lõpuks 79,5%, vähenedes aastaga 0,2%. SEB Eesti Ühispank hoiab ülejäänud osa turust. Laenude turuosa on raskem hinnata, kuna Eesti Panga statistikas kajastatud Hansapanga turuosa 94,6% tundub liiga ilus, et olla tõsi. Suure tõenäosusega on tegemist statistilise veaga, mis on põhjustatud osade SEB laenude kajastamisega Haapsalu kontori all.

Hoiuste ja laenude kasv Hiiumaal

Investeeringud majandusharude kaupa

III TÖÖHÕIVE

Viimase paari aastaga tööhõive struktuuris toimunud muutused on ilmselt suurimad peale üheksakümnendate alguses asetleidnud suuri muutusi- töökohti on kadunud kalatööstuses ja riigisektoris ja juurde tekkinud plastitööstusesse. Kuivõrd kalatööstuse töötasud olid üldisest foonist pisut madalamad, siis on selline areng kokkuvõttes positiivselt mõjunud. Kui saare suurima ettevõtte kadumist läbi kahe pankroti on sobilik niimoodi hinnata.

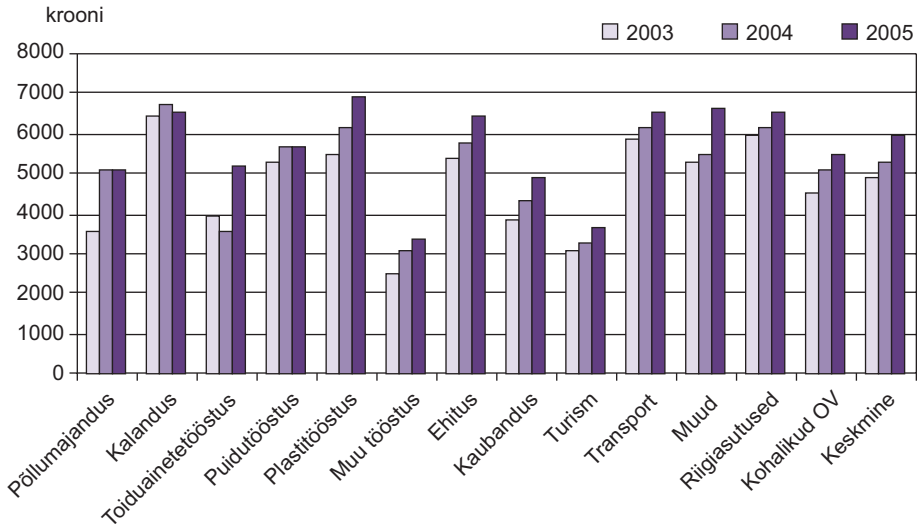
Mis puudutab riigisektori töökohtade järjekindlat vähendamist kaugemates piirkondades, siis sellega ei saa küll kuidagi rahul olla – riigi kohaloleku vähenemine mõjutab halvasti erinevate avalike teenuste kättesaadavust kohapeal ja lisaks jätab hiidlased ilma töökohtadest. Kindlasti ei ole lahendus see, et Pärnusse kaks korda niipalju töötajaid on palgale võetud. Teenuse kättesaadavuse markantseim näide võiks olla Tolli- ja Maksuameti kutse hiidlasest ettevõtjale ilmuda Pärnusse pooletunnisele vestlusele. Praegu jäävad hiidlased Eesti Riigist üha kaugemale ja see on meie hinnangul ohtlik tendents.

Siin peaks Eesti käituma riigina ja pakkuma avalikku teenust ühtviisi igas piirkonnas. Või alternatiivina kompenseerida madalamate maksudega teenuse halvem kättesaadavus. Ka ei ole riik kahjuks olnud suuteline tekitama lisanduvaid töökohti pigem maapiirkondadesse – paljude töökohtade puhul ei ole üldse oluline, kus füüsiliselt töö tegija asub.

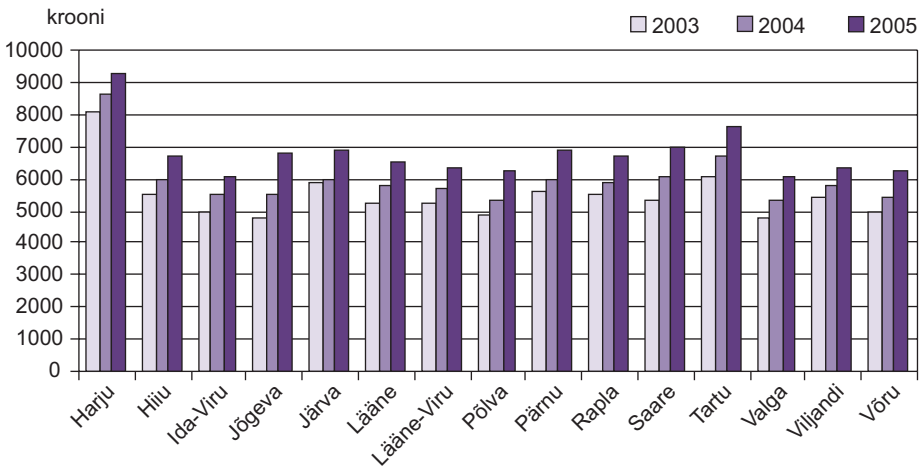
Hiiumaa tööhõive toetub täna peamiselt tööstusettevõtetele, kus on hõivatud üle 25% töötajatest. Kui vaadata arenenud riikide statistikat, siis on tööstuse osakaal oluliselt madalam. Tööstuslik tootmine liigub pigem riikidesse, kus tööjõud on odav. Iga aastaga on ka Eesti lähemal arenenud riikidele ja seega võib ka meie tulevik olla pigem teenindussektor, kui tööstus. Samas ei saa alahinnata tööstuse töökohtade olulisust praeguses arengufaasis. Tulevikus saab tööstusettevõtete juures aina olulisemaks see, kuidas suudetakse ajaga kaasas käia, tootmist efektiivsemaks muuta ja allhankelt tootearendusele liikuda.

Keskmine palk majandusharude lõikes

Keskmine palk maakondade lõikes

IV AVALIK SEKTOR

Avalikku sektorit vaadeldakse tavaliselt kui riigi- ja omavalitsuste valitsusasutusi ning nende hallatavaid asutusi. Avaliku sektori sisuks on teenuste pakkumine (teenused, mille osutamise oleme otsustanud anda riigile või omavalitsusele) ja kogukonna elu korraldamine. Tegevusega seotud kulud kaetakse kodanike poolt makstavatest otsestest ja kaudsetest maksudest ning majandustegevusest. Avalikust sektorist rääkides on oluline eristada riiki ja kohalikku omavalitsust – nad erinevad ülesannete, võimaluste ja rahastamise poolest.

Hiiumaa suhe riigiga on kogukonnale oluline kahel põhjusel: avalike teenuste kättesaadavus ja töökohad. Riigisektori töökohad tagavad enamasti stabiilse sissetuleku – põhjus, miks omavalitsused on valmis nende töökohtade saamise nimel pingutama.

2005. aastal jätkas vähenemist avaliku sektori töökohtade arv Hiiumaal. Seekord oli muutus seotud piirivalve töö ümberkorraldamisega, mille tulemusena jäeti maha Tahkuna kordon ja sai lõplikult selgeks, et Lääne piirkonna piirivalve staapi Kärdlasse ei tule, sel otstarbel ehitatud hoonesse kolisid Politsei, Piirivalve ja Kodakondsusamet. *Kokku on avaliku sektori töökohtade arv Hiiumaal vähenenud kolme aastaga ca 10%.*

2004. aastal vähenes Eestis maavalitsuste roll. Maavanemast, kes osales regulaarselt valitsuse laiendatud istungitel, sai siseministeriumi osakonnajuhatajaga võrdsustatud ametiisik. 2005. aastaks oli lõplikult selge, et maavanema senist rolli ei taastata. See otsus vähendas oluliselt maavalitsuse kui riigiasutuse võimalusi valitsuse otsustes kaasa rääkida. Otsus lihtsustas oluliselt erinevate riigiasutuste koondamist nelja regionaalsesse keskusesse: Tallinn, Pärnu, Jõhvi ja Tartu.

Koos riigi kohaloleku vähenemisega on kasvanud kohalike omavalitsuste roll Hiiumaal. Samuti on suurenenud ootused omavalitsuste aktiivsusele kohaliku edu edendamisel, rollile Hiiumaa kui terviku probleemide lahendamisel ja saare esindamisel rahvusvahelises suhtluses.

Hiiumaa omavalitsusjuhid markeerisid 2005ndat aastat järgmiselt:

Omavalitsus	Mida peate 2005. aasta õnnestumiseks?	Mis ei läinud 2005. aastal nii nagu kavandatud?
<p>Emmaste Kalev Kotkas, vallavanem</p>	<p>Algas Sõru sadama kompleksi rekonstrueerimisprojekt. Valmis OÜ Liisbet Tukat uus tootmishoone. Emmaste vald sai omandisse Tohvri Hooldekodu.</p>	<p>Jätkuvalt negatiivne iive. Ei käivitunud paadiehitusprojekt endises Emmaste Piimatööstuses.</p>
<p>Kõrgessaare Jaanus Valk, vallavanem</p>	<p>2005. aastal lõppes juba 1999 aastal alanud Lauka Põhikooli rekonstrueerimine. Jätkusid tööd Kõrgessaare Vaba Aja Keskuse (endine Tervisemaja) rekonstrueerimisel. Kõpus algas LIFE programmi raames läbiviidava projekti elluviimine. Kokkuvõttes võib hinnata seda viimase viie aasta edukamaks aastaks.</p>	<p>AS Dagotar kalatehas pankrott, mille käigus jäi tööta 275 inimest. Lisaks maksude laekumise vähenemisele, vähenesid laekumised vee- ja kanalisatsiooniteenuste osutamise eest.</p>
<p>Käina Üllar Padari, vallavanem</p>	<p>Aasta 2005 tõi Käina valla inimesele kaasa oluliselt kvaliteetsema võimaluse laste päevahoiuks. KOIT-kava ja vallavalitsuse kaasfinantseerimisel renoveeriti lasteaia hoone.</p>	<p>Täheldada võis jätkuvat püsielanike arvu vähenemist. See avaldab siiani pärssivat mõju ettevõtluse arengule. Sai selgeks, et elanike vähenemisega ei kaasne elamispinna ülejäämist. Toeks majanduselu arengule alustati uute elamispiindade arendamisega.</p>
<p>Kärdla Ene Kaups, linnapea</p>	<p>2005. aastal alustati esimeste Euroopa Liidu toetustega investeerimisprojektide elluviimist Kärdlas. Valmis õpilaskodu ja algasid suuremahulised tööd Kärdla Ühisgümnaasiumi hoonete rekonstrueerimisel. Kindlasti õpetajate palgatõus.</p>	<p>Suur investeringurahade nappus, alustamata jäi linna WC ja jalgrattaparkla ehitus.</p>
<p>Pühalepa Ants Orav, vallavanem</p>	<p>Phare Energiasäästu programm toetas Palade Põhikooli välisvoodri, akende ja uste vahetust. Kehtestati Värssu – Hagaste – Vahtrepa ja Heltermaa piirkonna üldplaneering. Tareste külla ehitati tänav Loigu põik.</p>	<p>Valla teede korrastamiseks laekus oodatust vähem vahendeid.</p>

V PROGNOOSID JÄRGNEVATEKS AASTATEKS

Kavandatavate investeeringute ja uute töökohtade prognoos 2006

miljonit EEK

Sektor	Investeeringud	Töökohad
Põllumajandus	7,8	-1
Kalandus	18,1	-38
Toiduainetetööstus	0	0
Puidutööstus	7	5
Plastitööstus	26,7	17
Muu tööstus	0,4	1
Ehitus	7,6	19
Kaubandus	9,5	7
Turism	3,2	7
Transport	2	1
Muud	0,4	5
KOKKU	82,7	23

Aastatepikkune kogemus on näidanud, et ettevõtjad prognoosivad investeeringuid pigem konservatiivselt ja plaanide realiseerumine on olnud 75-100% prognoosist suurem. Seetõttu arvame, et reaalseste investeeringute maht saab 2006. aastal olema suurusjärgus 100-120 miljonit krooni. Uute töökohtade loomise prognoosi suhtes on ettevõtjad oluliselt vaoshoitumad, mis on ka mõistetav – töøjõupuuduse tingimustes katsutakse pigem läbi saada olemasolevate struktuuridega ja suurendada töøjõu efektiivsust masinate-seadmete abil.

Majanduskeskkonna baromeeter

Majanduskeskkonna olukorda piirkonnas näitab meie arvates hästi see, kuidas võtmeisikud on meelesstatud oma arenguvõimaluste suhtes. Seetõttu küsime saare võtmeisikutelt, millised on Hiiumaa majanduse arenguvõimalused. Vastata palusime skaalal: olen optimist(5); pigem optimist(4); ei oska öelda(3); pigem pessimist(2); olen pessimist(1).

Ankeetidele vastamise aktiivsus on aasta-aastalt langenud, kuid sellegipoolest on 2005. aasta keskmine hinnang tõusnud, peamised tõusu toetajad olid: põllumajandus, ehitus, turism ja avalik sektor. Ettevõtete poolt tagastatud ankeetides on kolme suurima takistusena äri arendamisel nimetatud kvalifitseeritud töøjõu puudust (29), praamiühendust (27) ja piiratud turgu (10). Kui aastaid on Hiiumaa majanduse arengut takistavaks enammainitud probleemiks olnud praamiühendus (nii ajalisel, kui hinnalt), siis 2005. aastal on suurimaks probleemiks tõusnud töøjõu puudus. Lisaks on mainitud noorte lahkumist, riigi vähest regionaalpoliitikat jms.

Tulemused sektorite lõikes

Sektor	Ankeedile vastanuid			Keskmine hinnang		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Põllumajandus	6	4	10	3,67	2,75	3,20
Kalandus	2	2	3	2,50	4,50	2,67
Tööstus	30	20	22	3,83	3,45	3,36
Ehitus	10	12	12	3,20	2,67	2,92
Kaubandus	15	8	11	2,87	3,38	3,00
Turism	8	12	6	3,13	3,00	3,50
Transport	10	7	3	3,40	3,57	3,00
Muud	10	9	9	3,30	3,00	3,89
Avalik sektor	15	20	14	3,67	3,30	3,77
KOKKU / keskmine	106	94	83	3,43	3,21	3,35

Vastanute poolt lisatud huvitavad kommentaarid

- Suurim probleem - ei ole võtta kusagilt korralikku ja usaldusväärset tööjõudu. Head mehed on Hiiumaalt läinud, olemasolevad on koha leidnud. Kui tahad head meest palgata pead kõvasti üle maksma.
- Praamiühendus on kindlasti Hiiumaa arengut pärssiv tegur.
- Maaelu – lihavaise kasvatuse ja haigusvaba seakasvatuse. Turismivaldkond (seiklus- ja loodusturism).
- Sissetulekud ja turg piiratud. Piiranguid ja lolle seadusi, mis suurendavad ettevõtlike inimeste töökoormat, tuleb kapaga.
- Tootmises on igasugune tegevus perspektiivne kui on turg toodangu müügiks. Suurtootmisel Hiiumaal perspektiivi ei ole. Tööjõu probleem. Omavalitsuste tegevus suhteliselt nõrk, v.a. Emmaste.
- Ei ole siin väga rõõmsat midagi. Euroopa kõrge palgatase ajab üles küll palgatase, kuid see ei tähenda, et tööjõudlus kohapeal paraneks.
- Arendamist vajab kohapealne energiamajandus. Töötajate motiveerimiseks tuleb toetada vaba aja ja hobidega seotud valdkondi. Investeeri tuleb innovaatilistesse ja/või energiasäästlikesse kohalikul toormel ja teadmistel põhinevatesse projektidesse.
- Perspektiivsed tegevusvaldkonnad: teadmistemahukas tootmine, keskkonnaalased teenused, turismi- ja puhkemajandus. Selleks: õpetame noortele majanduse algtõdesid ja anname neile praktika võimalused, innustame ettevõtjaid maailmas ringi vaatama, tunnustame ettevõtjaid rohkem!
- Kindlasti on perspektiiv kaugtöö tegijatele (loomeinimesed, arhitektid, tõlgid, programmeerijad jmt) kes saavad ühendada oma töö rahuliku keskkonnaga. Vajadus tagada head infovahetusvõimalused. Sõltub palju tööandjate suutlikkusest oma töötajatel lasta töötada kodukontoris. Paradoks- rahvaarvu vähenemisel väheneb ka tööjõu valik. Samas on puudus ka elamispiinast (ilmselt on paljud elamispiinast maapiirkonnas suvehiidlaste omandis)
- Turismi arendamine eesmärgiga saavutada selle valdkonna püsiv käive aastaringset.
- Plasti- või elektroonikatööstuse detailide valmistamine, väikeettevõtluse mitmekesistamine, kaugtöö võimaluste laienemine
- Riigiasutuste Hiiumaalt väljaviimine on hakanud selgelt mõjutama Hiiumaa elukeskkonna sh ettevõtluskeskkonna atraktiivsust!
- Tuleks leida võimalusi turismihooja pikendamiseks

VI ANDMEID ESITANUD ETTEVÕTTED

Ettevõtte nimetus	2004			2005		
	Käive tuh EEK	Kasum tuh EEK	Tööta- jate arv	Käive tuh EEK	Kasum tuh EEK	Tööta- jate arv
Aalotar Invest AS	3 163	353	1	1 036	-4	1
Abermex OÜ	725	25	5	772	173	5
Aitor KT OÜ	532	5	4	688	4	4
Aiveks OÜ	820	2	1	932	4	2
Angela Sivonen Hambaravi OÜ	443	2	2	470	1	2
Apestex Kaubandus AS	1 520	-125	1	86	-152	1
Ardoran OÜ	863	3	10	1 141	1	8
Ari Kaup OÜ	33 860	411	14	30 840	-1 254	14
ASS Transport OÜ	14 532	1 214	8	15 795	1 080	9
Automa AS	1 577	25	6	426	-112	5
Belaisa OÜ	14 772	2 991	3	7 478	-108	
Belaisa Saeveski OU	7 103	-710	12	6 150	-556	12
Berku Eritööd OÜ	7 312	265	13	9 100	800	13
B-Plast AS	7 299	482	33	6 897	830	29
Briketer OÜ	173	37	1	429	12	1
Close Knit World OÜ	523	0	6	608	-133	7
CRTV Kärkla OÜ	288	-4	2	295	-19	1
Dago Ehitus OÜ	8 037	83	18	8 365	264	20
Dago metsamehed OÜ	429	6	1	343	11	1
Dagofor OÜ	4 841	620	5	4 043	364	5
Dagomar AS	62 492	-30 014	180	61 194	1 576	165
Dagosan OÜ	2 818	1	6	3 380	108	7
Dagosent OÜ	418	21	3	433	23	3
Dagotrans OÜ	1 009	-198	3	983	-133	3
Dagö Forest OÜ	12 067	8	1	2 156	-190	1
Dagö Hindersystem OÜ	5 962	388	5	6 989	14	6
Dagö Trade OÜ	18 556	2 628	2	17 000	660	2
Dagöplast AS	55 028	2 193	58	81 464	1 233	63
Dale LD. AS	19 088	3 252	31	30 814	5 355	39
Dorado Kalapüük OÜ	3 615	664	5	1 400	-632	5
Emmaste Hambaravi OÜ	453	75	2	415	18	2
Emmaste Tarbijate Ühistu	1 823	-4	3	1 875	-3	3
Enntrans AS	5 615	111	7	7 225	-109	7
Estpak Plastik AS	24 058	3 439	24	30 675	4 590	24
Faasion Metall OÜ	378	-31	3	2 104	333	4
Faasion OÜ	37 846	523	20	46 220	881	21
Fonax AA OÜ	12 928	718	8	14 400	653	8
Halupuu Firewood Products OÜ	452	-119	5	1 940	-459	22
Heli Mikk Hambaravi OÜ	498	99	2	523	113	2
Hesthon AS	3 591	415	5	3 580	110	5
Hiiuma Autotrans OÜ	13 136	-17	34	14 178	250	34
Hiiuma Mets MV OÜ	7 867	20	5	5 432	21	8
Hiiuma Teed OÜ	37 241	4 007	41	56 237	4 002	41

Hiiumaa majandusülevaade 2005

Hiiu Turvas OÜ	2 490	-613	8	3 754	477	8
Hiiu Vill OÜ	241	30	3	380	-12	4
Hiitulink OÜ	5 885	475	23	9 229	550	23
Hiiumaa Agro OÜ	3 820	-371	19	4 039	455	20
Hiiumaa Agrovarustus OÜ	3 634	123	9	4 350	192	9
Hiiumaa Erametskond OÜ	4 552	917	2	2 729	268	2
Hiiumaa Mereagentuur AS	11 661	-22	27	13 373	-48	27
Hiiumaa Metall OÜ	163	1	3	100	3	3
Hiiumaa Tarbijate Ühistu	99 095	1 085	160	113 943	3 269	170
Himifil AS	2 067	71	6	1 607	4	6
HM Puidukaubandus OÜ	55 370	6 851	8	235 298	6 341	19
Honga AS	8 406	493	19	10 062	466	24
Hotell Sõnajala OÜ	512	-30	4	566	0	4
IV Elektritööd OÜ	4 298	61	11	4 554	149	13
J.Preo OÜ	698	241	1	378	17	1
Jansen OÜ	483	-12	3	481	4	3
Kai Lauter OÜ	547	-23	3	642	47	3
Kaleste OÜ	2 709	2 154	1	13 589	-1 983	0
Kaluritalude ühistu Kakri	101	-10	3	88	-28	3
Kapastu OÜ	335	44	1	482	78	3
Kaskisaare OÜ	626	27	4	688	24	4
Kauste OÜ	664	-59	2	737	167	2
Kemehh AS	2 294	-330	18	3 056	125	16
Kerttu Sport OÜ	4 019	198	4	3 573	98	4
Klemet AS	27 611	178	30	31 594	1 415	30
Kõrgessaare Perearstikeskus OÜ	542	24	3	624	47	3
Käina Apteek OÜ	3 811	118	6	3 894	81	6
Käina Tervisekeskus OÜ	474	19	2	555	25	2
Kärdla Perearstid OÜ	1 808	-106	8	2 253	113	8
Kärdla Veevärk AS	3 263	123	9	3 512	-89	8
Kärneri Tallid OÜ	457	45	1	171	-117	1
Landless OÜ	190	3	1	202	19	1
Lehtma Saeveski OÜ	6 519	-207	19	3 586	-731	12
LEVA AS	5 335	364	7	5 464	671	6
Liisbet Tukat OÜ	15 813	2 862	124	15 873	541	110
Linnumäe Puhkekeskus OÜ	587	2	2	993	-129	3
Lõhilar OÜ	1 889	-20	6	217	56	2
M ja P Nurst AS	56 276	5 950	83	70 980	6 818	91
Maa ja Kaart OÜ	66	21	0	56	24	0
Magnuse Äri OÜ	4 015	169	4	4 109	53	5
Mainegrupp OÜ	1 787	158	5	2 007	253	4
Mameta H OÜ	1 537	-3	5	1 813	81	5
Mardi OÜ	176	149	1	522	-151	
Martemor OÜ	471	27	3	411	23	3
Matto Maad OÜ	1 153	-34	6	1 344	370	4
Matto MK ja KV OÜ	3 020	89	4	2 068	446	3
Mereliiva talu OÜ	5 762	972	7	4 884	1 082	3
Meritik OÜ	2 077	418	14	2 665	155	16
Metsaster Haldus AS	285	4	1	273	6	1

Hiiumaa majandusülevaade 2005

Moonsund ECO OÜ	241	6	2	311	191	2
MS Reisid OÜ	111	-142	1	195	-25	1
Männaka OÜ	682	659	6	608	244	8
Nautex Hiiumaa OÜ	4 467	543	6	2 832	-1 038	6
Necton Foods OÜ	75 000	500	4	48 061	422	2
Neli Aastaaega OÜ	1 746	-282	9	536	-238	10
Niiluse Kaubanduse AS	13 132	91	19	4 262	-247	6
Numitor OÜ	3 817	55	6	3 804	80	6
Näkman SAT OÜ	2 869	46	4	2 407	-145	4
Orjaku Mõisakoha OÜ	1 632	1 259	1	496	-52	0
Paler PT OÜ	2 352	2	16	3 100	18	18
Paluküla Töökoda ja Bensiin TÜ	628	97	3	627	-3	3
Papsi OÜ	367	-29	5	419	126	2
Pearst Marje Vann OÜ	534	46	3	627	49	2
Pharma Systems Eesti OÜ	7 333	-215	30	8 530	525	46
Pildikoda OÜ	1 160	-9	2	1 256	18	2
Plastiktoos OÜ	7 036	1 255	12	7 987	2 223	12
Profipuit OÜ	3 632	44	2	4 402	32	2
Puiduabi OÜ	1 386	75	4	1 314	62	4
Pärna Puit OÜ	952	-164	5	929	214	3
Pühalepa Tervisekeskus OÜ	447	-18	3	489	-32	3
Rammar AS	18 467	-350	47	21 407	591	46
REKO AKM AS	7 215	461	6	6 308	-313	6
Rene Auto OÜ	17 497	472	7	14 093	107	8
Rookopli Lillääri OÜ	1 410	-1	2	1 602	9	3
Salar & Ko OÜ	1 966	413	7	2 535	469	7
Salinõmme Puhkekeskus AS	508	-112	5	485	-178	6
Sihtasutus TUURU	3 881	-29	12	5 462	-62	13
Siimumets OÜ	1 661	557	2	1 514	118	1
SR Simveod OÜ	277	24	1	392	67	1
T.Türnpuu OÜ	1 131	25	3	1 284	13	3
Telkot OÜ	459	9	3	406	10	3
Tiit Liinid OÜ	12 426	66	42	13 555	88	39
Tiit Reisid OÜ	18 151	150	5	17 815	-115	5
Tikoil OÜ	2 450	33	3	1 326	-318	1
TTT Veod AS	1 568	320	6	1 263	-131	6
Turkismatto Ateljee Eesti OÜ	438	-32	6	612	-28	8
Tähva OÜ	5 772	417	5	6 047	320	5
Utumäki OÜ	509	236	4	276	-87	4
V.J. Hambaravi OÜ	730	0	3	1 026	72	3
Valve Raide Apteek OÜ	2 048	-7	3	2 540	90	3
Veovelg OÜ	10 141	-48	4	10 531	300	6
Vesset OÜ	31 002	245	29	34 256	973	30
Vetsitall OÜ	792	44	5	838	1	5
Viirisepa OÜ	1 016	1	5	2 236	441	6
Väino & KO OÜ	1 981	65	3	2 381	61	5
Õlletare OÜ	2 763	50	9	3 388	161	8
Õngu Noorkalakasvandus OÜ	449	101	2	150	-220	1
KOKKU	734 367	44 388	1 268	851 252	44 814	1 364

VII HIIUMAA EDUKAD ETTEVÕTTED 2005

Dale LD. AS

Estpak Plastik AS

Faasion OÜ

Hiiu Teed OÜ

Hiiumaa Tarbijate Ühistu

Klemet AS

M ja P Nurst AS

Pharma Systems Eesti OÜ

Plastiktoos OÜ

Rammar AS

Kolm traditsioonilist eriauhinda:

Aasta Tegija – Dale LD. AS

On parandanud 2005. aastal kõiki majandusnäitajaid – nii käibe, kui kasum kasvasid võrreldes eelmise aastaga üle 60%. Valitud metoodika järgi on tegemist Hiiumaa edukaima ettevõttega. Kasvu taga on järjekindel investeerimine seadmete uuendamisse, hea kvaliteet ja tellimuste kasv.

Aasta Investeerija – Klemet AS

On investeerinud 8 miljonit krooni veoautopargi uuendamisse.

Aasta Alustaja – Berkam OÜ

Alustas kala töötlemisega Suuresadamas, milleks omandati Kala-Antti tootmishooned ja tehti neis olulises mahus ümberehitusi. Tootmine on suunatud on peamiselt Rootsi ja Soome turule, kuid Berkam on hoolt kandnud ka kala jõudmise eest hiidlaste toidulauale. Seda läbi Hiiumaa TÜ kaupluste kalalettide.

Hiiumaa edukate ettevõtete väljaselgitamiseks on kasutatud Äripäeva TOP-i koostamise metoodikale sarnanevat metoodikat. Metoodika on suhteliselt lihtne – ettevõtted reastatakse käibe, käibe kasvu (kordades), kasumi, kasumi kasvu (absoluutarvudes), ROE (omakapitali tootlikkus) ja palgakulu järgi. Äripäev kasutab palgakulu asemel käiberentaabluse näitajat, mis meie arvates ei ole sobilik erinevate sektorite ettevõtete võrdlemiseks. Meie arvates näitab palgakulu ettevõtte olulisust kohaliku kogukonna jaoks ja nii on TOP-i koostamisel kaasatud ka nn sotsiaalne mõde.

VIII SÜNDMUSED 2005

- Suur jaanuaritorm, mis hiidlastele eriti kahju ei teinud. Sõru sadamas kahju korralik
- Dagotari pankrott kuulutati välja
- Tiit Liinid osaluse müük Tarbusile
- Ari Kaup ja sigade vedu SLK praamidil väga kuum teema – lahendust ei paista. Ari Kaup kahtleb tegevuse jätkamises.
- Põrsakasvatus Haldrekal ja tapamaja ehitamise teema uuesti aktuaalne
- Emmaste saab endale esimese sularahaautomaadi – Hansapank paigaldab Emmastesse oma ATM-i
- Hiiu Kalatööstuse OÜ ostab Dagotari pankrotivara
- Hiiumaale kerkib PRIA toetusel esimene ratsamanež – Hiiumaa Ratsaspordiklubi
- HTÜ investeering Kärdla KONSUMI-sse, HTÜ kauplused saavad uued taaraautomaadid
- Vanitas OÜ restoran „Nordtooder“ ja hotellitoad Kärdla Keskväljakul.
- Metsafirmade raskused seoses paberipuu kokkuostuhindade langusega - jaanuaritormi järellainetus
- Orjaku Mõisakoha laiendab stilset majutusäri konverentsivõimalustega.
- Hiulink renoveerib tootmishoonet
- Käina Tervisekeskusesse tekivad uued teenused – solaarium, infrapunasaua, kohvik
- Sõru sadama suured investeeringud – paadikuur, Alari muuseum
- SLK varjatud hinnatõus – broneerimistasud tõstsid hiidlaste praamihindu
- Hiiumaa tuulegeneraator jäi seisma (töötas 1997-2005)
- Niiluse kauplused Kärdlas ja Käinas suletud
- Hiiu Folgi esimene edukas aasta, Tünnisauna avamine Orjakus, Onu ööbiku pargi idee Kärdlas, Sõnajala Hotelli investeering kaasajastamisse

IX KOKKUVÕTE

Hiiumaa on saamas üha enam osaks maailmamajandusest. Seoses astumisega EL liikmeks on meie ettevõtted saanud vabamalt kaubelda teiste Euroopa ettevõtetega, kuid on saanud tunda ka tööjõu vabast liikumisest tulenevat töötajate puudust ja survet palkade tõstmisele. Mõneti on tegemist järgmise tõsise kastumusega – kas ka peale palgatasemete järk-järgulist ühtlustumist oleme me konkurentsivõimelised võrreldes nn vana-euroopa ettevõtetega.

Palju pahandust põhjustanud jaanuaritorm ei jätnud puutumata ka Hiiumaad. Kuigi kahjud jäid tagasihoidlikumaks, kui mujal Eestis. Kaudne mõju ulatus aga sügavale metsandusse – Ümarpuidu hinna kukkumine vähendas raiemahtu oluliselt.

2005. aasta suurimaks negatiivseks sündmuseks oli Dagotari pankrott ja kalatööstuse taandareng. Tööta jäi umbes 275 inimest.

Positiivsena on meelde jäänud plastitööstuse ettevõtete tugevad finantsnäitajad ja suured investeeringud masinate ja seadmete uuendamisse.

Mujal Eestis hüppeliselt kasvav kinnisvaraarenduse äri on jõudnud Hiiumaale – Merineitsi puhkeküla arendus Tahkuna poolsaarel - ca 50 elamukrunti, koos kõigi vajalike kommunikatsioonidega.

Vaatamata kalatööstuse ebaõnnestumisele läks Hiiumaa ettevõtetel Eesti kiire majanduskasvu taustal väga hästi. Nii oli aasta kokkuvõttes saavutatud korralik käibe- ja lisandväärtuse kasv.

Positiivseim trend oli puidutööstuse käibe 40% kasv, mis tuli peamiselt välismaal osutatud teenuse kasvu arvelt (Rootsi tormi tagajärgede likvideerimine). Tubli kasvu on teinud ka ehituse ja plastitööstuse sektorid, mille käibed kasvasid ca 30%.

Makroanalüütikud ennustavad ka järgnevatel aastatel korraliku majanduskasvu jätkumist, mis peaks andma tuult tiibadesse ka Hiiumaa ettevõtetetele. Hiidlaste enda elutähtsaima küsimuse praamiliikluse stabiilsuse osas on loota lahendust – uus hange on läbi viidud ja leping sõlmitakse järgnevaks 10 aastaks.

Koostajad ja allikad

Käesoleva trükise on koostanud Hiiu Maavalitsus, SA Tuuru, Hiiumaa Ettevõtjate Liit ja Hansapank. Trükis on kokku pandud Hiiumaa ettevõtetelt, kohalikelt omavalitsustelt ja riigiasutustelt kogutud andmetele tuginedes. Kasutatud on ka Eesti Statistikaameti, Eesti Panga, Jõudluskontrollikeskuse, PRIA ning Maksu- ja Tolliameti andmeid.

Hiiu Maavalitsus

Leigri väljak 5, 92401 Kärkla

Telefon: 463 6040

Faks: 463 6069

E-post: mv@mv.hiiumaa.ee

<http://www.mv.hiiumaa.ee>

SA Tuuru

Vabrikuväljak 1, 92411 Kärkla

Telefon: 462 2800

Faks: 463 2100

E-post: info@tuuru.edu.ee

<http://www.tuuru.edu.ee>

Hiiumaa Ettevõtjate Liit

Heltermaa mnt 16, 92414 Kärkla

Telefon: 463 6000

Faks: 463 6013

E-post: kylli.roots@etk.hiiumaa.ee

AS Hansapank Kärkla kontor

Heltermaa mnt 6, 92414 Kärkla

Telefon: 8887030

Faks: 8887033

E-post: elmo.harjak@hansa.ee

<http://www.hansa.ee>

Kaaneafotod: Urmas Lauri, Elmo Harjak, Aare-Villu Kattel
Küljendus ja trükk: Reusner AS